

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 26.01.2000
COM(2000) 20 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Δείκτες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών
στην κοινή γεωργική πολιτική**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ, τον Ιούνιο 1998, ενθάρρυνε όλες τις σχετικές υπηρεσίες του Συμβουλίου να καταρτίσουν δικές τους στρατηγικές προκειμένου να συμπεριλάβουν την περιβαλλοντική ολοκλήρωση και την αειφόρο ανάπτυξη στις πολιτικές που ασκούν στους αντίστοιχους τομείς τους. Ειδικότερα, κάλεσε το Συμβούλιο Γεωργίας να κινήσει τη διαδικασία αυτή.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, τον Δεκέμβριο 1998, τονίσθηκε εκ νέου η υποχρέωση ένταξης των περιβαλλοντικών θεμάτων και της αειφόρου ανάπτυξης σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές. Η Επιτροπή κλήθηκε να υποβάλει μια συντονισμένη έκθεση σχετικά με τους δείκτες. Το Συμβούλιο γεωργίας κλήθηκε να συνεχίσει τις εργασίες του ενόψει της παρουσίασης μιας συνεκτικής στρατηγικής, η οποία να περιλαμβάνει χρονοδιάγραμμα για τη λήψη περαιτέρω μέτρων και δέσμη δεικτών, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι. Τον Ιούλιο 1999, το Συμβούλιο Γεωργίας ζήτησε από την Επιτροπή να υποβάλει έκθεση σχετικά με τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες.

Όπως αναφέρεται στο έγγραφο COM(1999) 22 «Κατευθύνσεις για μια αειφόρο γεωργία», οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης 2000 παρέχουν ισχυρά κίνητρα για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στη γεωργική πολιτική. Η Επιτροπή, τα κράτη μέλη, οι τοπικές αρχές καθώς και οι γεωργικές και αγροτικές κοινότητες έχουν πλέον στη διάθεσή τους πολλά μέσα για να επιτύχουν το στόχο της αειφόρου γεωργίας.

Η ανάπτυξη κατάλληλων γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών θα επιτρέψει να βελτιωθεί η διαφάνεια και η ανάληψη ευθυνών καθώς και να εξασφαλισθεί η επιτυχία των διαδικασιών παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης. Τούτο θα συμβάλει σημαντικά στην αποτελεσματική εφαρμογή της πολιτικής και θα ενισχύσει τις διαδικασίες αξιολόγησης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ωστόσο, για να έχουν νόημα, οι εν λόγω δείκτες θα πρέπει να παρέχουν μια αρκετά ακριβή εικόνα των διαδικασιών και σχέσεων που συνδέουν τις δραστηριότητες των ανθρώπων με το περιβάλλον. Τούτο ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση του γεωργικού τομέα στον οποίο η σχέση είναι περίπλοκη ενώ η ίδια η γεωργική δραστηριότητα περικλείει μια σειρά βιοφυσικών και συνδεδεμένων με τον χώρο διαδικασιών. Κατά συνέπεια, οι δείκτες για την γεωργική πολιτική πρέπει να απεικονίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τομέα.

Επί του παρόντος, μπορεί να καθιερωθεί μια επί μέρους σειρά δεικτών με σκοπό την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΑΠ. Οι δείκτες αυτοί, οι οποίοι θα συνεχίσουν να βελτιώνονται και να ολοκληρώνονται, βασίζονται κυρίως στις σχετικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΟΟΣΕ, με την υποστήριξη της Eurostat, της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, του Κοινού Κέντρου Ερευνών και του προγράμματος έρευνας ELISA. Πολλοί από τους δείκτες αυτούς θα μπορούσαν, κατ' αρχήν, να τεθούν σε εφαρμογή σύντομα ή μεσοπρόθεσμα, εφόσον η συλλογή δεδομένων σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο είναι επαρκής. Όμως, υπάρχουν ορισμένοι τομείς όπως η διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι οικότοποι, το φυσικό τοπίο και η βιοποικιλότητα, στους οποίους ο καθορισμός των δεικτών παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες.

Είναι απαραίτητο να αναληφθούν διάφορες ενέργειες-κλειδί προκειμένου να εξασφαλισθεί η πλήρης εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των δεικτών. Οι ενέργειες αυτές περιλαμβάνουν την βελτίωση των υπαρχόντων δεικτών καθώς και την επέκτασή τους ώστε να καλύπτουν πλήρως την αειφόρο ανάπτυξη, την βελτίωση της ικανότητας συλλογής δεδομένων, την ανάπτυξη προσεγγίσεων σχετικά με την περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα και την ταξινόμηση των γεωργο-οικοσυστημάτων, την ανάπτυξη μεθόδων για την εκτίμηση των ευρύτερων διεθνών επιπτώσεων της ΚΑΠ καθώς και την προώθηση της επικοινωνίας σχετικά με γεωργο-περιβαλλοντικά θέματα.

Η περαιτέρω ανάπτυξη, εφαρμογή και παρακολούθηση της στρατηγικής τομεακής ολοκλήρωσης που καταρτίστηκε από το Συμβούλιο Γεωργίας θα αποτελέσει προτεραιότητα κατά τα επόμενα έτη. Προτείνεται ένα πιθανό πλαίσιο για περαιτέρω ανάπτυξη.

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Δείκτες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών
στην κοινή γεωργική πολιτική**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Πολιτικό πλαίσιο για τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες.....	5
1.1.	Περιβαλλοντική ολοκλήρωση	5
1.2.	Πρακτική εφαρμογή των πολιτικών: χρηστή και αποτελεσματική διαχείριση	6
1.3.	Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ: Προς μια αειφόρο γεωργία	7
1.4.	Αξιολόγηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΑΠ..	10
2.	Ανάπτυξη δεικτών για γεωργικές και αγροτικές πολιτικές.....	11
2.1.	Οι ιδιαιτερότητες της γεωργίας.....	11
2.2.	Το πλαίσιο της γεωργικής δραστηριότητας.....	11
2.3.	Η γεωργική δραστηριότητα ως βιοφυσική δραστηριότητα.....	12
2.4.	Ωφέλιμες και επιβλαβείς περιβαλλοντικές διαδικασίες	13
2.5.	Συνδεδεμένα με το χώρο χαρακτηριστικά.....	14
2.6.	Συγκέντρωση πληροφοριών και διαφορετική αντιμετώπιση των επιπτώσεων σε παγκόσμια κλίμακα.....	14
2.7.	Ένα πλαίσιο δεικτών για τη γεωργία	15
3.	Τρέχουσες εργασίες σχετικά με τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες.....	16
3.1.	Η εφαρμογή της γεωργικής και της αγροτικής πολιτικής	16
3.2.	Γεωργοπεριβαλλοντικοί δείκτες στην ανάπτυξη	17
3.3.	Ελλείψεις και προβλήματα	20
3.4.	Παρακολούθηση της στρατηγικής ενσωμάτωσης για τον γεωργικό τομέα.....	24
4.	Επόμενα βήματα	26
4.1.	Περαιτέρω ανάπτυξη της δέσμης δεικτών	26
4.2.	Μια μακροπρόθεσμη στρατηγική σχετικά με τις ανάγκες δεδομένων	26
4.3.	Ανάπτυξη δεικτών περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας	28
4.4.	Χρήση του φυσικού τοπίου για την ταξινόμηση των ευρωπαϊκών γεωργο-οικοσυστημάτων.....	28
4.5.	Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τα γεωργοπεριβαλλοντικά προβλήματα ..	29
4.6.	Ανάπτυξη ειδικών «συνοπτικών» δεικτών για τη γεωργία	30
4.7.	Χρονοδιάγραμμα.....	32

1. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ

1.1. Περιβαλλοντική ολοκλήρωση

1.1.1. Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ προωθεί την αειφόρο ανάπτυξη ως στόχο της ΕΕ, ενώ διατηρεί τις υφιστάμενες βάσεις όσον αφορά την περιβαλλοντική και γεωργική πολιτική. Η συνθήκη υπογραμμίζει την ανάγκη ενσωμάτωσης απαιτήσεων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος στον ορισμό και την εφαρμογή όλων των κοινοτικών πολιτικών. Η ΚΑΠ παραμένει μια κοινοτική πολιτική της οποίας τα μέσα αποφασίζονται από το Συμβούλιο των Υπουργών. Το γεγονός αυτό καθιστά δυνατή την ανάπτυξη, έγκριση και εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων σε ολόκληρη την ΕΕ.

1.1.2. Οι στόχοι που τέθηκαν στο Κάρντιφ και τη Βιέννη

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ, τον Ιούνιο 1998, καθιερώθηκε η αρχή ότι οι βασικές πολιτικές που προτείνει η Επιτροπή θα πρέπει να συνοδεύονται από εκτίμηση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον. Το Συμβούλιο έλαβε υπόψη τις προσπάθειες της Επιτροπής να εντάξει τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές και υπογράμμισε την ανάγκη αξιολόγησης του επιπέδου ολοκλήρωσης σε κάθε απόφαση, συμπεριλαμβανομένου του Προγράμματος Δράσης 2000. Κάλεσε όλες τις σχετικές υπηρεσίες του Συμβουλίου να καταρτίσουν δικές τους στρατηγικές προκειμένου να συμπεριλάβουν την περιβαλλοντική ολοκλήρωση και την αειφόρο ανάπτυξη στις πολιτικές που εφαρμόζουν στους αντίστοιχους τομείς τους. Εξάλλου κάλεσε, μεταξύ άλλων, το Συμβούλιο Γεωργίας να κινήσει τη διαδικασία αυτή.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, τον Δεκέμβριο 1998, τονίσθηκε εκ νέου η υποχρέωση ένταξης των περιβαλλοντικών θεμάτων και της αειφόρου ανάπτυξης σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές. Η Επιτροπή κλήθηκε να υποβάλει μια συντονισμένη έκθεση σχετική με τους δείκτες. Το Συμβούλιο Γεωργίας κλήθηκε να συνεχίσει τις εργασίες του ενόψει της παρουσίασης μιας συνεκτικής στρατηγικής, η οποία να περιλαμβάνει χρονοδιάγραμμα για τη λήψη περαιτέρω μέτρων και δέσμη δεικτών, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι. Τον Ιούλιο 1999, το Συμβούλιο Γεωργίας ζήτησε από την Επιτροπή να υποβάλει έκθεση σχετικά με τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες ενόψει της προετοιμασίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

1.1.3. Στρατηγική ολοκλήρωσης του Συμβουλίου Γεωργίας

Η Στρατηγική που θεσπίσθηκε τον Νοέμβριο 1999 ανταποκρίνεται στο αίτημα του Συμβουλίου της Βιέννης, ήτοι στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στην κοινή γεωργική πολιτική (ΚΑΠ) μέσω των μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης 2000. Τα προβλεπόμενα μέτρα περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές απαιτήσεις και κίνητρα που εντάσσονται στην πολιτική της αγοράς καθώς και συγκεκριμένα περιβαλλοντικά μέτρα που αποτελούν μέρος των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Η Στρατηγική θέτει στόχους όσον αφορά το νερό, τα αγροχημικά προϊόντα, τη χρήση της γης και το έδαφος, τις κλιματικές μεταβολές και την ποιότητα του αέρα καθώς και για το φυσικό τοπίο και

την βιοποικιλότητα. Τονίζεται ότι η επίτευξη της αειφόρου γεωργίας θα εξαρτηθεί από την εφαρμογή των διαθέσιμων μέτρων εκ μέρους των κρατών μελών. Υπογραμμίζεται, εξάλλου, η ανάγκη αυστηρής παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαδικασίας ολοκλήρωσης με τη βοήθεια κατάλληλων περιβαλλοντικών δεικτών.

1.2. Πρακτική εφαρμογή των πολιτικών: χρηστή και αποτελεσματική διαχείριση

Κατά τα τελευταία έτη η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, προσπάθησε να βελτιώσει την εφαρμογή και τον έλεγχο των κοινοτικών προγραμμάτων και δαπανών. Οι προσπάθειες αυτές καταβλήθηκαν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας SEM 2000 και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των προτάσεων μεταρρύθμισης που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης 2000. Η ενίσχυση της επικουρικότητας και η αποκέντρωση των ευθυνών θα συνοδεύονται από βελτίωση του ελέγχου, της παρακολούθησης και της αξιολόγησης. Οι βελτιώσεις αυτές αντικατοπτρίζουν επίσης την ανάγκη βελτίωσης της ευθύνης που φέρουν οι αρμόδιοι για τη χάραξη των κοινοτικών πολιτικών έναντι της αρμόδιας για τον προϋπολογισμό αρχής καθώς και έναντι των πολιτών της ΕΕ και των εκπροσώπων τους.

Το Πρόγραμμα Δράσης 2000 διευκρινίζει τους αντίστοιχους ρόλους της Επιτροπής, των κρατών μελών και των άλλων φορέων στην εφαρμογή της ΚΑΠ και της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να προσαρμόζουν τις πολιτικές στις ανάγκες της γεωργίας και των αγροτικών περιοχών τους κυρίως μέσω του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1259/99 για τη θέσπιση κοινών κανόνων για σχέδια άμεσης υποστήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής – και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/99 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης. Οι δύο αυτοί κανονισμοί προβλέπουν, ιδίως, ενισχυμένη παρακολούθηση και απαίτηση υποβολής εκθέσεων.

Όσον αφορά την αξιολόγηση, εφαρμόζονται νέοι όροι σχετικά με τις δαπάνες της ΚΑΠ. Έχουν θεσπιστεί κοινοί κανόνες σχετικά με όλες τις άμεσες πληρωμές, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης των κοινών οργανώσεων αγοράς. Η ποσοτικοποίηση των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης ενισχύθηκε ώστε να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική αξιολόγηση εκ των προτέρων, μεσοπρόθεσμα και εκ των υστέρων. Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των εν λόγω πολιτικών θα αποτελέσει σημαντικό στοιχείο αξιολόγησης. Η Επιτροπή θα προετοιμάσει συνοπτική έκθεση σε κοινοτικό επίπεδο σχετικά με τις αξιολογήσεις που θα πραγματοποιηθούν μεσοπρόθεσμα και εκ των υστέρων.

Η ανάπτυξη κατάλληλων γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών θα επιτρέψει να βελτιωθεί η διαφάνεια και η ανάληψη ευθυνών καθώς και να εξασφαλισθεί η επιτυχία των διαδικασιών παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης. Τούτο θα συμβάλει σημαντικά στην αποτελεσματική εφαρμογή της πολιτικής και θα τροφοδοτήσει τις διαδικασίες αξιολόγησης σε παγκόσμιο επίπεδο.

1.3. Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ: Προς μια αειφόρο γεωργία ¹

1.3.1. Ενσωμάτωση περιβαλλοντικών προβληματισμών και απαιτήσεων στην ΚΑΠ

1.3.1.1. Αλληλεπίδραση γεωργίας και περιβάλλοντος

Εδώ και πολλούς αιώνες, η γεωργία διαμορφώνει το φυσικό τοπίο σε διάφορα σημεία της Ευρώπης με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί μοναδικά ημι-φυσικά περιβάλλοντα τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλη ποικιλία οικοτόπων και ειδών ζώων που εξαρτώνται από τη συνέχιση της γεωργικής δραστηριότητας. Ωστόσο, η γεωργία και η δασοκομία, ως εμπορικές δραστηριότητες, έχουν κυρίως στόχο την παραγωγή και εξαρτώνται από τη διαθεσιμότητα φυσικών πόρων. Η ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων είχε σαν αποτέλεσμα την άσκηση νέων, ολοένα αυξανόμενων περιβαλλοντικών πιέσεων στο υπάρχον φυσικό κεφάλαιο. Η πρόοδος της τεχνολογίας και η τάση μεγιστοποίησης της απόδοσης και ελαχιστοποίησης των δαπανών οδήγησε σε σημαντική εντατικοποίηση της γεωργίας κατά τα τελευταία 40 χρόνια.

Η εντατικοποίηση οδήγησε στην υποβάθμιση του εδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες έγινε αντιληπτό ότι τα διάφορα φυσικά τοπία και η αντίστοιχη βιοποικιλότητα απειλούνται επίσης από την εντατικοποίηση της γεωργίας. Από την άλλη πλευρά, απειλούνται ολοένα και περισσότερο από την περιθωριοποίηση και την εγκατάλειψη γεωργικών γαιών λόγω οικονομικών πιέσεων. Τα διαφορετικά αυτά προβλήματα που προκύπτουν από την εντατικοποίηση και την εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας αποτελούν απόδειξη της ιδιαίτερα περίπλοκης σχέσης που συνδέει τη γεωργία και το περιβάλλον.

1.3.1.2. Αειφόρος γεωργία

Η επιδιωκόμενη σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος μπορεί να αποδοθεί με τον όρο «αειφόρος γεωργία». Η αειφορία αποτελεί το κύριο θέμα του πέμπτου προγράμματος περιβαλλοντικής δράσης, το οποίο αναφέρεται στην αειφόρο ανάπτυξη ως «ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες». Τούτο συνεπάγεται τη διατήρηση της συνολικής ισορροπίας και αξίας των φυσικών αποθεμάτων και την υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης προσέγγισης όσον αφορά το πραγματικό κοινωνικό-οικονομικό κόστος και όφελος της κατανάλωσης και της διατήρησης.

Από μία άποψη, η «αειφόρος γεωργία» συνεπάγεται διαχείριση των φυσικών πόρων κατά τρόπο που να διασφαλίζει ότι οι πόροι αυτοί θα είναι διαθέσιμοι στο μέλλον. Αυτός ο στενός ορισμός της αειφορίας σε πολλές περιπτώσεις αντικατοπτρίζει το ατομικό οικονομικό συμφέρον των γεωργών.

Ωστόσο, η ευρύτερη ερμηνεία της αειφορίας οδηγεί σε μια μεγαλύτερη δέσμη χαρακτηριστικών που συνδέονται με τη γη και τη χρήση της γης, όπως η προστασία του φυσικού τοπίου, των φυσικών οικοτόπων και της βιοποικιλότητας, καθώς και σε γενικούς στόχους όπως η ποιότητα του πόσιμου ύδατος και της ατμόσφαιρας. Στο

---

¹ “Κατευθύνσεις για μια αειφόρο γεωργία” COM(1999) 22.

ευρύτερο αυτό πλαίσιο, η χρήση της γης και των φυσικών πόρων για γεωργική παραγωγή πρέπει να λαμβάνει υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τέλος, η αειφορία πρέπει να αντικατοπτρίζει επίσης τις ανησυχίες της κοινωνίας όσον αφορά την κοινωνική διάσταση της γεωργίας, δηλαδή τη διατήρηση της βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών και ενός ισορροπημένου αναπτυξιακού προτύπου.

Κατά συνέπεια, η αειφόρος γεωργία πρέπει να αντικατοπτρίζει την παραγωγική, περιβαλλοντική και κοινωνική διάσταση. Το παρόν έγγραφο περιορίζεται, σύμφωνα με τους στόχους του Συμβουλίου, στην εκτίμηση του ρόλου της περιβαλλοντικής διάστασης στον γεωργικό τομέα. Περαιτέρω εργασίες είναι απαραίτητες για να επιτευχθεί μια πλήρης δέσμη δεικτών. Η δέσμη αυτή θα πρέπει να ολοκληρωθεί με την ανάπτυξη κατάλληλων δεικτών για τη μέτρηση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας.

1.3.1.3. Αρχές επί των οποίων στηρίζονται οι γεωργοπεριβαλλοντικές πολιτικές

Ο πολύπλοκος χαρακτήρας της σχέσης μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος – επιβλαβείς και ωφέλιμες διαδικασίες, διαφορετικές τοπικές συνθήκες και παραγωγικά συστήματα – έχει επηρεάσει την προσέγγιση ως προς την ολοκλήρωση του τομέα. Σημαντικό κλειδί για την κατανόηση της σχέσης αυτής είναι η αρχή της «καλής γεωργικής πρακτικής», η οποία αντιστοιχεί στο είδος της γεωργικής δραστηριότητας που θα ασκούσε ένας συνετός γεωργός στη δεδομένη περιφέρεια. Στο πλαίσιο αυτό:

- Ως ελάχιστη προϋπόθεση, οι γεωργοί πρέπει να τηρούν τις γενικές απαιτήσεις όσον αφορά τη φροντίδα του περιβάλλοντος χωρίς να απαιτούν συγκεκριμένη πληρωμή. Αυτό σημαίνει ότι όλοι οι γεωργοί πρέπει να τηρούν τους υποχρεωτικούς κανόνες όσον αφορά τη χρήση φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, ύδατος και, όπου ισχύει, να ακολουθούν τις εθνικές ή περιφερειακές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την καλή γεωργική πρακτική.
- Ωστόσο, όταν η κοινωνία ζητά από τους γεωργούς να θέσουν περιβαλλοντικούς στόχους πέραν της καλής γεωργικής πρακτικής, και σαν αποτέλεσμα οι γεωργοί προβαίνουν σε δαπάνες ή έχουν μειωμένο εισόδημα, τότε η κοινωνία θα πρέπει να πληρώνει για την εν λόγω περιβαλλοντική υπηρεσία.

Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Κατά συνέπεια, οι γεωργοί βαρύνονται με τα έξοδα συμμόρφωσης ως ένα επίπεδο αναφοράς «καλής γεωργικής πρακτικής» που αντικατοπτρίζεται στα δικαιώματα ιδιοκτησίας. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικοί στόχοι στις αγροτικές περιοχές συχνά είναι πιο φιλόδοξοι από την «καλή γεωργική πρακτική». Στις περιπτώσεις αυτές, οι περιβαλλοντικοί στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς κατάλληλη αμοιβή. Κατά συνέπεια, είναι σκόπιμο να αμείβονται οι γεωργοί για να προστατεύουν το περιβάλλον με ιδιωτικούς πόρους ή παράγοντες παραγωγής, υπό τον όρο ότι οι σχετικές ενέργειες υπερβαίνουν τα όρια της «καλής γεωργικής πρακτικής».

1.3.1.4. Μεταρρύθμιση της ΚΑΠ

Οι μεταρρυθμίσεις που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης 2000 αποτελούν σημαντικό βήμα προς την πρακτική εφαρμογή της προσέγγισης αυτής. Βάσει του κανονισμού περί κοινών κανόνων, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Ο κανονισμός προβλέπει τρεις δυνατότητες. Πρώτον, την εφαρμογή υποχρεωτικών περιορισμών. Τέτοια μέτρα εφαρμόζονται ήδη σε διάφορα κράτη μέλη όσον αφορά, για παράδειγμα, τη ρύπανση των υδάτων από νιτρικά άλατα. Δεύτερον, τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν την αρχή της πολλαπλής συμμόρφωσης, με το να θέτουν συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους στην χορήγηση άμεσων πληρωμών στο πλαίσιο της ΚΑΠ. Τρίτον, τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν γεωργο-περιβαλλοντικά προγράμματα για να προστατεύουν ή να βελτιώνουν το περιβάλλον πέρα της καλής γεωργικής πρακτικής. Εξάλλου, ενώ η ΚΑΠ αποτελεί κοινή ευρωπαϊκή πολιτική, το Πρόγραμμα Δράσης 2000 αναγνωρίζει ότι η διαφορετική φύση των γεωργικών εκτάσεων στην Ευρώπη σημαίνει ότι η πολιτική πρέπει να εφαρμοσθεί κατά τρόπο αποκεντρωμένο.

Κατά συνέπεια, η εφαρμογή των μέτρων αυτών από τα κράτη μέλη θα έπρεπε να οδηγήσει στην βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να καταργηθούν οι επιβλαβείς επιπτώσεις της γεωργίας και να βελτιωθεί η απόδοσή της ως τομέα εναρμονισμένου με το περιβάλλον. Η κοινωνία, γενικά, αν και είναι διατεθειμένη να λάβει υπόψη πραγματικά κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντα, δεν μπορεί να δεχθεί ότι η χρηματοδότηση της ΚΑΠ οδηγεί σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος της οποίας το κόστος θα κληθεί, στη συνέχεια, να καλύψει. Εν πάση περιπτώσει, θα είναι απαραίτητη η προσεκτική παρακολούθηση και ανάλυση των εξελίξεων σε όλους τους γεωργικούς τομείς ανεξάρτητα από το επίπεδο της παρέμβασης της ΚΑΠ.

Όσον αφορά τους τομείς που καλύπτονται από το Πρόγραμμα Δράσης 2000, η διάσκεψη κορυφής του Βερολίνου προβλέπει την υποβολή εκθέσεων ή ενδιάμεσων εκθέσεων κατά τα επόμενα πέντε έτη: αροτραίες καλλιέργειες, ποσοτώσεις γάλακτος, ελαιούχοι σπόροι, δημοσιονομική κατάσταση. Οι νομοθετικές προτάσεις που ενδέχεται να προκύψουν από τις εκθέσεις αυτές θα πρέπει να αξιολογηθούν από περιβαλλοντική άποψη. Οι τομείς που δεν καλύπτονται από το Πρόγραμμα Δράσης 2000 και πρόκειται να αναθεωρηθούν θα υποβληθούν σε περιβαλλοντική αξιολόγηση.

Το Πρόγραμμα Δράσης 2000 έχει καταβάλει σημαντική προσπάθεια για να περιορίσει τις πιο εμφανείς αρνητικές συνέπειες της παλαιάς ΚΑΠ με το να παρέχει σειρά μέσων στα κράτη μέλη. Ένα βασικό καθήκον στο μέλλον θα είναι η παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των εν λόγω μέτρων.

1.3.2. *Μελλοντικά ζητήματα: περιβάλλον και εμπόριο, προβλήματα των καταναλωτών, διεύρυνση*

Το ευρωπαϊκό πρότυπο βασίζεται ουσιαστικά στον πολυλειτουργικό χαρακτήρα του ευρωπαϊκού γεωργικού τομέα και του ρόλου που διαδραματίζει στην οικονομία και το περιβάλλον, στην κοινωνία και την διαφύλαξη του φυσικού τοπίου. Κατά συνέπεια, υπάρχει συγκεκριμένη ανάγκη να διατηρηθεί η γεωργία σε ολόκληρη την Ευρώπη και να διασφαλισθούν τα εισοδήματα των γεωργών.

Οι γεωργικές μεταρρυθμίσεις του Προγράμματος δράσης 2000 συγκαταλέγονται μεταξύ των σημαντικότερων θεμάτων που θα πρέπει να διαπραγματευθεί η Επιτροπή κατά τον επόμενο γύρο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου. Κατά τις διαπραγματεύσεις αυτές, η ΕΕ θα πρέπει να καταβάλει προσπάθειες ώστε να διασφαλίσει το ευρωπαϊκό πρότυπο και να επωφεληθεί από τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην διεθνή αγορά. Ειδικότερα, θα πρέπει να διασφαλισθεί η ικανότητα των εργαζομένων στον γεωργικό τομέα να προμηθεύουν δημόσια αγαθά, ιδίως όσον αφορά το περιβάλλον και την αειφόρο ζωτικότητα των αγροτικών περιοχών. Ταυτόχρονα, θα είναι απαραίτητο να τηρηθούν πλήρως οι διεθνείς υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο των πολυμερών περιβαλλοντικών συμβάσεων και να ληφθούν υπόψη τα προβλήματα των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι δείκτες θα μπορούσαν ενδεχομένως να παίξουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση κατάλληλων στρατηγικών σε τομείς όπως οι κλιματικές αλλαγές.

Ένα ισχυρό και συνεκτικό σύστημα γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών θα συμβάλει στον εντοπισμό των περιβαλλοντικών προβληματισμών και θα βοηθήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση να εξηγήσει καλύτερα στους πολίτες της τα μέτρα που εφαρμόζει και αυτά που πρέπει ακόμα να εφαρμόσει για την προώθηση της αειφόρου γεωργίας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Εξάλλου, οι δείκτες θα επιτρέψουν στους εμπορικούς εταίρους της ΕΕ να κατανοήσουν τη σημασία που προσδίδει η Ευρώπη στην περιβαλλοντική διάσταση της γεωργίας.

Οι αυξανόμενες ανησυχίες των καταναλωτών σχετικά με την ασφάλεια, την προέλευση και την ποιότητα των γεωργικών προϊόντων μπορούν εν μέρει να περιορισθούν μέσω της καλύτερης ενημέρωσης και της μεγαλύτερης διαφάνειας όσον αφορά τις γεωργικές πρακτικές. Και αυτό το θέμα θα καταστεί ιδιαίτερα σημαντικό κατά τα επόμενα έτη.

Τέλος, η διεύρυνση θα προκαλέσει ειδικά προβλήματα για την γεωργοπεριβαλλοντική πολιτική. Μια σαφέστερη εικόνα των αειφόρων (και μη αειφόρων) πρακτικών στην Ένωση καθώς και η αντίστοιχη δέσμη δεικτών θα βοηθήσουν τις προσχωρούσες χώρες να προσαρμοστούν στο κοινοτικό κεκτημένο. Δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη υπάρχουν πολλές περιοχές εξαιρετικής φυσικής αξίας οι οποίες θα μπορούσαν να κινδυνεύουν από εγκατάλειψη ή από την ανεξέλεγκτη εντατικοποίηση της γεωργίας. Θα πρέπει να ληφθούν επίσης υπόψη παρόμοιες έμμεσες περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ΚΑΠ στις χώρες με τις οποίες η ΕΕ έχει συνάψει οικονομικές συμφωνίες ή συμφωνίες συνεργασίας για την ανάπτυξη.

1.4. Αξιολόγηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΑΠ

Οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος Δράσης 2000 δίνουν μια μεγάλη ώθηση στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην γεωργική πολιτική. Η Επιτροπή, τα κράτη μέλη, οι τοπικές αρχές και οι γεωργικές και αγροτικές κοινότητες έχουν πλέον στη διάθεσή τους μια μεγάλη σειρά μέσων για την επίτευξη της αειφόρου γεωργίας. Η διαμόρφωση κατάλληλων γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών θα μπορούσε να συμβάλει στην παροχή πληροφοριών σε όσους ασχολούνται με την ανάπτυξη και την εφαρμογή των πολιτικών αυτών. Οι δείκτες πρέπει να πληρούν τουλάχιστον πέντε κριτήρια και να επιτρέψουν τόσο σε όσους εφαρμόζουν και σχεδιάζουν την πολιτική, όσο και στο ευρύ κοινό:

- να αναγνωρίζουν τα βασικά γεωργο-περιβαλλοντικά ζητήματα που απασχολούν σήμερα την Ευρώπη·
- να κατανοήσουν, να παρακολουθούν και να αξιολογήσουν τη σχέση μεταξύ γεωργικών πρακτικών και των θετικών και αρνητικών επιπτώσεών τους στο περιβάλλον·
- να εκτιμήσουν το βαθμό στον οποίο οι γεωργική πολιτική ανταποκρίνεται στην ανάγκη προώθησης γεωργικών πρακτικών που σέβονται το περιβάλλον και να κοινοποιήσουν τα πορίσματά τους στους αρμόδιους για την πολιτική και το ευρύ κοινό·
- να παρακολουθούν και να αξιολογήσουν τη συμβολή των κοινοτικών προγραμμάτων στην αειφόρο γεωργία σε συγκεκριμένες περιοχές·
- να σημειώσουν τις διαφορές στα γεωργο-οικοσυστήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των υποψηφίων για προσχώρηση χωρών. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό ώστε οι εμπορικοί εταίροι της ΕΕ να μπορέσουν να καταλάβουν την ιδιαιτερότητα του γεωργικού περιβάλλοντος στην Ευρώπη.

2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΓΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

2.1. Οι ιδιαιτερότητες της γεωργίας

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Κάρντιφ και της Βιέννης υπογράμμισαν τη σημασία της ανάπτυξης δεικτών περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης για να στηριχθούν οι τομεακές στρατηγικές του Συμβουλίου. Στόχος των δεικτών περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης είναι να βοηθήσουν στην εκτίμηση του μέτρου στο οποίο τα περιβαλλοντικά προβλήματα έχουν ενσωματωθεί στις πολιτικές των διαφόρων τομέων. Για το σκοπό αυτό οι δείκτες πρέπει να εφαρμόζονται σε διάφορα επίπεδα - πολιτικής, ανθρώπινων δραστηριοτήτων και περιβάλλοντος - και να αντικατοπτρίζουν την πολύπλοκη σχέση αιτίου-αποτελέσματος. Οι πληροφορίες σχετικά με τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές ζημίες και την οικονομική τους εκτίμηση πρέπει να συμπληρώνονται με ανάλυση των αιτιών και της συμβολής του τομέα στο πρόβλημα. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλισθεί η ισορροπημένη αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων πολιτικών μέσω εντός και εκτός του τομέα. Μόνον έτσι θα μπορέσουν τα δεδομένα σχετικά με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την κατάσταση του περιβάλλοντος να μετασχηματισθούν σε στοιχεία χρήσιμα για τη λήψη αποφάσεων σε θέματα πολιτικής.

Κατά συνέπεια, οι δείκτες αυτοί θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση των περίπλοκων ζητημάτων στους τομείς της γεωργίας και του περιβάλλοντος, να δείχνουν τις προόδους και να παρέχουν ποσοτικά στοιχεία. Όλα αυτά είναι απαραίτητα για τον καθορισμό στόχων και την παρακολούθησή τους. Ωστόσο, για να έχουν νόημα, οι εν λόγω δείκτες θα πρέπει να παρέχουν μια αρκετά ακριβή εικόνα των διαδικασιών και σχέσεων που συνδέουν τις δραστηριότητες των ανθρώπων με το περιβάλλον. Τούτο ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση του γεωργικού τομέα στον οποίο η σχέση είναι περίπλοκη εφόσον η ίδια η γεωργική δραστηριότητα περιλαμβάνει μια σειρά βιοφυσικών και συνδεδεμένων με τον χώρο διαδικασιών.

2.2. Το πλαίσιο της γεωργικής δραστηριότητας

Αντίθετα με ό,τι συμβαίνει σε άλλους τομείς, η άμεση δημόσια παρέμβαση στον γεωργικό τομέα εξακολουθεί να αποτελεί τον κανόνα παρά την εξαίρεση. Αυτό καθιστά τη γεωργία ιδιαίτερα ευαίσθητη στις μεταβολές των δημόσιων πολιτικών. Οι αποφάσεις των γεωργών επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη στήριξη της αγοράς, τις άμεσες πληρωμές, την γεωργο-περιβαλλοντική πολιτική και την περιβαλλοντική νομοθεσία. Οι αποφάσεις αυτές επηρεάζονται περαιτέρω από πολιτικές που αφορούν το ύδωρ, την ενέργεια ή τον προγραμματισμό.

Ωστόσο, οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ ενθάρρυναν τους γεωργούς να προσανατολίζονται καλύτερα στην αγορά, ιδίως μέσω της μικρότερης στήριξης των τιμών και την ανάπτυξη εξειδικευμένων αγορών και προϊόντων με υψηλότερη προστιθέμενη αξία. Οι αποφάσεις που αφορούν την παραγωγή και τη διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων επηρεάζονται ολοένα και περισσότερο από τις αλλαγές σε επίπεδο εισροών και τιμών των προϊόντων.

Επιπλέον, ο τομέας γνώρισε ταχεία, αν και άνισα κατανομημένη γεωγραφικά, μεταβολή της τεχνολογίας και του επιπέδου επαγγελματικών προσόντων από το τέλος της δεκαετίας του '50. Δεδομένου ότι οι μεταβολές αυτές χαρακτηρίζουν και τη γεωργία στις ανεπτυγμένες χώρες εκτός της Ευρώπης οι οποίες κατά παράδοση υποστήριζαν λιγότερο τον γεωργικό τους τομέα, οι γεωργικές δραστηριότητες θα είχαν εντατικοποιηθεί ακόμα και χωρίς την ΚΑΠ.

Η συμπεριφορά των καταναλωτών και των παραγωγών διαμορφώνουν ολοένα και περισσότερο τις γεωργικές πρακτικές. Αυτές οι αλλαγές στη συμπεριφορά επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβληματισμών, για παράδειγμα με την ανάπτυξη περιβαλλοντικών υπηρεσιών και αγορών για βιολογικά προϊόντα.

Οι καλύτερες γεωργικές πρακτικές συμβάλλουν σημαντικά στην βελτίωση της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων για τους καταναλωτές. Μαζί μπορούν να συμβάλουν στην βελτίωση της υγείας των γεωργών, των εργαζομένων και των καταναλωτών.

Το ευρύ φάσμα παραγόντων καθιστά εμφανή το ρόλο και τα όρια της πολιτικής όσον αφορά τη διαμόρφωση των γεωργικών δραστηριοτήτων και των σχετικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που οφείλονται σε μέτρα της ΚΑΠ. Η κατανόηση της σημασίας των εξελίξεων στην αγορά, της τεχνολογικής προόδου ή της μεταβολής της συμπεριφοράς θα καταστήσει δυνατή την επικέντρωση της πολιτικής στα σημεία όπου είναι πιο αποτελεσματική.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ότι καλύπτεται από μια κοινή πολιτική η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένες περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Η απάντηση στα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι ενσωματωμένη στην ΚΑΠ – αυτό που απομένει τώρα είναι να εκτιμηθεί το πεδίο εφαρμογής και η αποτελεσματικότητά της.

2.3. Η γεωργική δραστηριότητα ως βιοφυσική δραστηριότητα

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό της γεωργίας είναι ότι λόγω του βιοφυσικού της χαρακτήρα αποτελεί μέρος των τοπικών οικοσυστημάτων. Βέβαια, προκειμένου να

μετατραπεί η φύση σε γεωργική παραγωγή εισάγονται στο σύστημα πολλοί εξωτερικοί παράγοντες, οι φυσικοί πόροι χρησιμοποιούνται ή αναλώνονται και παράγονται νέα φυσιολογικά ή βιολογικά στοιχεία. Χρειάζονται αρκετά λεπτομερείς πληροφορίες προκειμένου να χαρακτηριστεί η χρήση των εισροών (χημικές ουσίες, ενέργεια και ύδωρ), η χρήση/κάλυψη της γης (τοπολογία, καλλιέργειες και εκτροφή ζώων) και η διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Πολλές φορές, η αειφόρος γεωργία είναι αποτέλεσμα του κατάλληλου συνδυασμού πρακτικών που αφορούν τις εισροές, τη χρήση της γης και τη διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων, προσαρμοσμένες στις τοπικές συνθήκες.

Αν και η λεπτομερής περιγραφή των γεωργικών πρακτικών βοηθά στην κατανόηση των διαδικασιών που αποβλέπουν στην αειφόρο γεωργία, οι μεγάλες διαφορές που χαρακτηρίζουν τις γεωργικές πρακτικές και τις τοπικές συνθήκες είναι δύσκολο να εκφραστούν σε γενικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντική η ανάπτυξη δεικτών οι οποίοι να αντανakλούν τις βασικές τάσεις στις γεωργικές δραστηριότητες: επέκταση-απόσυρση, εντατικοποίηση-εκτατικοποίηση, ειδίκευση-διαφοροποίηση, περιθωριοποίηση-συγκέντρωση. Οι εν λόγω δείκτες πρέπει να υπάρχουν σε διάφορα γεωγραφικά επίπεδα, ώστε να επισημαίνουν τόσο τις γενικές εθνικές τάσεις όσο και τις τοπικές πρακτικές. Αυτό το είδος δεικτών θα βοηθούσε τους διαμορφωτές πολιτικής και το κοινό να κατανοήσουν καλύτερα τη μορφή και τα χαρακτηριστικά του γεωργικού τομέα από περιβαλλοντική άποψη.

2.4. Ωφέλιμες και επιβλαβείς περιβαλλοντικές διαδικασίες

Η σχέση μεταξύ περιβάλλοντος και γεωργίας είναι ιδιόζουσα και η φύση των επιπτώσεων διαφέρει σε σχέση με άλλους οικονομικούς τομείς. Ο γεωργικός τομέας είναι αυτός που συνεπάγεται την μεγαλύτερη, κατά πολύ, χρήση γης. Από τη μια πλευρά, ορισμένα γεωργικά συστήματα είναι επιβλαβή για το περιβάλλον και την ασφάλεια των τροφίμων, όπως για παράδειγμα η συγκέντρωση θρεπτικών ουσιών και φυτοφαρμάκων στο έδαφος και το νερό, η συμπίεση του εδάφους και η διάβρωση ή η υπερβολική χρήση νερού για άρδευση. Ωστόσο, στην Ευρώπη, μεγάλο τμήμα του αγροτικού περιβάλλοντος είναι προϊόν της γεωργίας και εξαρτάται από αυτήν: για να διασφαλισθούν το φυσικό τοπίο και οι οικότοποι είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται κατάλληλα γεωργικά συστήματα καθώς και μια σειρά προϋποθέσεων που να ευνοούν τις ωφέλιμες περιβαλλοντικές διαδικασίες. Μερικές από τις διαδικασίες αυτές συνοψίζονται κατωτέρω:

Σχέση	Διαδικασίες
Ρύπανση του περιβάλλοντος	Συσώρευση καταλοίπων νιτρικών αλάτων και άλλων ορυκτών, κατάλοιπα φυτοφαρμάκων, αλμυρότητα, εκπομπές αμμωνίας και μεθανίου
Εξάντληση των φυσικών πόρων	Ακατάλληλη χρήση του ύδατος και του εδάφους, καταστροφή του ημι-φυσικού και φυσικού τοπίου.
Διατήρηση και ανάδειξη του περιβάλλοντος	Δημιουργία/διατήρηση φυσικών τοπίων, οικότοπων, δασών, διαφύλαξη των γενετικών διαφορών στην γεωργία, δημιουργία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Δεν πρέπει να υποτιμάται η δυνατότητα ορισμένων ειδών γεωργικών δραστηριοτήτων να συμβάλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων, ιδίως μέσα σε ένα ευνοϊκό πολιτικό πλαίσιο. Η παραγωγή βιοκαυσίμων μπορεί, για παράδειγμα, να συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των κλιματικών μεταβολών.

Η ανάπτυξη δεικτών οι οποίοι θα αντικατοπτρίζουν τόσο τις ωφέλιμες όσο και τις επιβλαβείς επιπτώσεις της γεωργίας αποτελεί βασικό παράγοντα για τη δημιουργία ενός λειτουργικού πλαισίου για την αειφόρο γεωργία.

2.5. Συνδεδεμένα με το χώρο χαρακτηριστικά

Οι δείκτες για την παρακολούθηση των αγροτικών πολιτικών και των γεωργοπεριβαλλοντικών προγραμμάτων πρέπει, για να έχουν νόημα, να απεικονίζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά όσον αφορά τον χώρο και τα κριτήρια του προγράμματος. Οι λιγότερο συγκεκριμένοι δείκτες, οι οποίοι είναι πιο άμεσα διαθέσιμοι, όχι μόνο δεν παρέχουν αρκετά στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις σε τοπικό επίπεδο αλλά ενδέχεται και να αγνοήσουν σημαντικές εξελίξεις σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Η ανάπτυξη περιβαλλοντικών δεικτών σχετικών με τη γεωργία απαιτεί μια διαφοροποιημένη προσέγγιση, η οποία να αντικατοπτρίζει τις διαφορετικές οικονομικές διαρθρώσεις στις διάφορες περιφέρειες και τις διαφορετικές φυσικές συνθήκες. Τα διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία συχνά είναι πολύ συνεκτικά, μπορούν να παράσχουν πολύτιμες πληροφορίες σε ορισμένους τομείς αλλά σε άλλους, όπως η βιοποικιλότητα ή η ποιότητα των υδάτων, μπορούν να αποδειχθούν παραπλανητικά λόγω της έλλειψης περιφερειακής διαφοροποίησης.

Είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί μια προσέγγιση που να λαμβάνει υπόψη τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του χώρου. Πρώτον, γιατί παρέχει μια ακριβή εικόνα της κατάστασης του περιβάλλοντος σε μια δεδομένη περιοχή και των επιπτώσεων των τοπικών γεωργικών δραστηριοτήτων. Δεύτερον, γιατί πρόκειται για το επίπεδο το οποίο χρησιμοποιούν οι γεωργοπεριβαλλοντικές πολιτικές για τον ορισμό της καλής γεωργικής πρακτικής και, κατά συνέπεια, προσφέρει φυσικές συνεργίες μεταξύ προγραμμάτων και άλλων περιβαλλοντικών πολιτικών. Η σωστή αξιολόγηση θα εξαρτηθεί από την προσοχή που θα δοθεί στο επίπεδο αυτό. Τρίτον, η επίπτωση πολλών ρυπαντικών, εξαντλητικών ή ωφέλιμων διαδικασιών θα εξαρτηθεί από συνδεδεμένα με το χώρο στοιχεία όπως η γεωλογία, η τοπογραφία ή το κλίμα. Τέλος, μια τέτοια προσέγγιση παρέχει μια σφαιρική εικόνα των οικοσυστημάτων και καθιστά δυνατή την αντιμετώπιση θεμάτων όπως η ποιότητα ή ο ευπρόσβλητος χαρακτήρας του περιβάλλοντος.

Για να γίνει κατανοητό, το πλαίσιο των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών μπορεί να αποδοθεί από την έννοια του «τοπίου» ως του καλλιεργούμενου, εν μέρει ημι-φυσικού χώρου εντός του οποίου πραγματοποιείται η γεωργική παραγωγή και το οποίο χαρακτηρίζεται από το σύνολο των βιοφυσικών, γεωφυσικών και πολιτιστικών στοιχείων του. Μια τέτοια περιγραφή του τοπίου είναι σε θέση να συγκεντρώνει ένα ευρύ φάσμα συνδεδεμένων με το χώρο στοιχείων κατά συνεκτικό τρόπο.

2.6. Συγκέντρωση πληροφοριών και διαφορετική αντιμετώπιση των επιπτώσεων σε παγκόσμια κλίμακα

Αν και υπάρχουν αρκετά στοιχεία, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σχετικά με τις επιπτώσεις της γεωργίας στους φυσικούς πόρους μεγάλο μέρος των στοιχείων αυτών βασίζεται περισσότερο σε εκτιμήσεις και μακροπρόθεσμους υπολογισμούς παρά στην συγκέντρωση τοπικών πληροφοριών. Είναι απαραίτητο να καθιερωθεί μια πολύ πιο στενή σχέση μεταξύ του τοπικού και του παγκοσμίου επιπέδου, γεγονός που έχει ιδιαίτερη σημασία προκειμένου ο γεωργικός τομέας να

τοποθετηθεί σωστά στο γενικό πλαίσιο όσον αφορά τη ρύπανση και να εκτιμηθεί η αλληλεπίδρασή του με την οικονομία στο σύνολό της.

Υπάρχουν ιδιαίτερες δυσκολίες όσον αφορά τη βιοποικιλότητα, τους οικοτόπους και το φυσικό τοπίο δεδομένου ότι υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον, πέραν του συνόλου της πανίδας ή των φυσικών οικοτόπων, για τη διαφοροποίηση και την ποικιλία. Οι Ευρωπαίοι αγαπούν ιδιαίτερα τις αγροτικές περιοχές όχι μόνον λόγω της ομορφιάς του φυσικού τοπίου και της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας αλλά και λόγω του διαφοροποιημένου χαρακτήρα τους και της μεγάλης ποικιλίας φυσικών ειδών. Η γεωργία παίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση του διαφοροποιημένου αυτού χαρακτήρα.

Κατά συνέπεια, οι παγκόσμιες επιπτώσεις πρέπει να αντικατοπτρίζουν τόσο τις συνολικές όσο και τις διαφοροποιημένες συνέπειες της συγκέντρωσης των στοιχείων σχετικά με την περιβαλλοντική κατάσταση συγκεκριμένων χώρων. Στο πλαίσιο αυτό, το φυσικό τοπίο (όπως ορίζεται ανωτέρω) μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ταξινόμηση των διαφοροποιημένων ευρωπαϊκών οικοσυστημάτων. Εξάλλου, με το να λαμβάνει υπόψη τους παράγοντες της ποιότητας και του ευπρόσβλητου χαρακτήρα, επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση των περιοχών της ΕΕ που διατρέχουν περιβαλλοντικό κίνδυνο.

2.7. Ένα πλαίσιο δεικτών για τη γεωργία

Το πλαίσιο DSR² του ΟΟΣΑ και το πλαίσιο DPSIR³ της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, αμφότερα των οποίων προβλέπουν μια σχετική ευελιξία προκειμένου να είναι δυνατή η προσαρμογή σε συγκεκριμένους τομείς, αποτελούν τη βάση για ένα πλαίσιο γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών.

Στο κέντρο του πλαισίου βρίσκεται η **κατάσταση** του γεωργικού περιβάλλοντος και οι μεταβολές που έχει υποστεί με την πάροδο του χρόνου. Οι δείκτες που αφορούν την κατάσταση επισημαίνουν ενδεχόμενες ανεπιθύμητες μεταβολές οι οποίες πρέπει να καταπολεμηθούν (για παράδειγμα, συγκέντρωση νιτρικών αλάτων ή φυτοφαρμάκων στο ύδωρ) καθώς και ιδιαίτερα επιθυμητές καταστάσεις που θα έπρεπε να διατηρηθούν (για παράδειγμα, πολλά γεωργικά φυσικά τοπία ή πολύτιμοι οικότοποι).

Το δεύτερο βήμα συνίσταται στον εντοπισμό των **πιέσεων** που οδήγησαν στις ανεπιθύμητες μεταβολές και περιβαλλοντικών **οφελών** που προκύπτουν από τη γεωργία και τα οποία έχουν συμβάλει στη διατήρηση ή ανάδειξη του περιβάλλοντος. Οι δύο αυτοί παράγοντες έχουν, αντίστοιχα, θετική και αρνητική **επίπτωση** στο περιβάλλον.

Το τρίτο βήμα είναι η σύνδεση των πιέσεων και των διαδικασιών αυτών με τα **κίνητρα** της οικονομίας (οι δραστηριότητες των γεωργών, οι οποίες με τη σειρά τους υπάγονται στις δυνάμεις της αγοράς), δεδομένου ότι τα εν λόγω κίνητρα είναι αυτά που επηρεάζονται άμεσα από τη γεωργική πολιτική και ενδιαφέρουν τη διαδικασία ενσωμάτωσης.

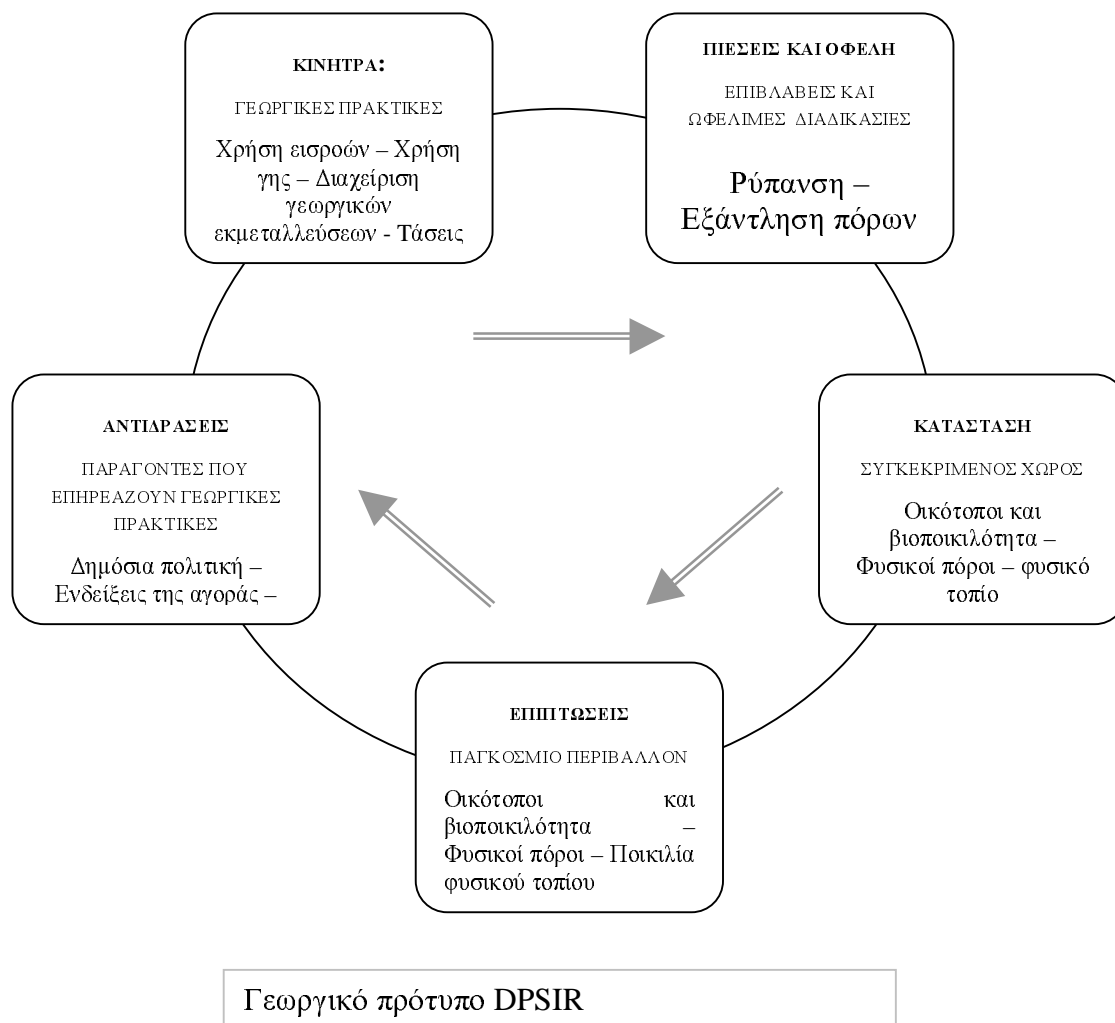
---

² Κίνητρο-Κατάσταση-Αντίδραση

³ Κίνητρο-Πίεση -Κατάσταση - Επιπτώσεις - Αντίδραση

Τέλος, είναι απαραίτητο να εξετασθεί η **αντίδραση** του κοινού στα θέματα αυτά και να εξακριβωθεί αν τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα είναι αποτελεσματικά, αν αντιμετωπίζουν αρκετά γρήγορα τα προβλήματα ή αν προκαλούν απρόβλεπτα προβλήματα.

Το πλαίσιο αυτό καθιστά δυνατό να τεθούν τα ερωτήματα αυτά και να εντοπισθούν τα στοιχεία, δηλαδή οι δείκτες, που χρειάζονται για να δοθούν οι κατάλληλες απαντήσεις.

3. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ

Έχει ήδη πραγματοποιηθεί σημαντικό έργο σχετικά με τους δείκτες σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Πολλές από τις πιο καινοτόμες και ενθαρρυντικές εξελίξεις προέρχονται από το εθνικό ή περιφερειακό/τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, για λόγους συνέπειας και συλλογής δεδομένων, η παρούσα έκθεση αφορά τους δείκτες που προκύπτουν από τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών καθώς και αυτών που είναι διαθέσιμοι σε επίπεδο ΕΕ.

3.1. Η εφαρμογή της γεωργικής και της αγροτικής πολιτικής

3.1.1. Παρακολούθηση

Το άρθρο 43, παράγραφος 1 του κανονισμού για την αγροτική ανάπτυξη ορίζει ότι τα σχέδια αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να περιλαμβάνουν «μέτρα για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική και ορθή εφαρμογή των σχεδίων, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης και της αξιολόγησης». Το άρθρο 48, παράγραφος 2 του ίδιου κανονισμού προβλέπει ότι «η παρακολούθηση πραγματοποιείται μέσω ειδικών φυσικών και χρηματοδοτικών δεικτών».

Η Επιτροπή υπέβαλε μια δέσμη κοινών δεικτών στα κράτη μέλη, καθώς και μια κοινή διάρθρωση για την παρουσίαση των εν λόγω δεικτών. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί μια βάση εναρμονισμένων πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης στα κράτη μέλη/στις περιφέρειες – πληροφορίες οι οποίες θα μπορούν να αναχθούν σε κοινοτικό επίπεδο.

Ο κανονισμός περί κοινών κανόνων για σχέδια άμεσης υποστήριξης υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ενημερώνουν λεπτομερώς την Επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν για την εκτέλεση του κανονισμού, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων μη τήρησης των περιβαλλοντικών απαιτήσεων. Πρέπει να καταβληθούν ακόμα προσπάθειες για να εναρμονισθεί το έργο αυτό προκειμένου να δημιουργηθούν δείκτες οι οποίοι να είναι αποτελεσματικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

3.1.2. Αξιολόγηση

Τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης και οι πληρωμές βάσει των σχεδίων υποστήριξης υπόκεινται σε αξιολόγηση (εκ των προτέρων, μεσοπρόθεσμα και εκ των υστέρων) προκειμένου να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις τους. Οι πληρωμές θα λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη καλύτερης ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών θεμάτων στις κοινές οργανώσεις αγοράς.

Η Επιτροπή θα παρέχει καθοδήγηση και θα καθορίσει με τα κράτη μέλη κατάλληλους δείκτες για να εκτιμήσει την αποτελεσματικότητα των εν λόγω προγραμμάτων και πολιτικών βάσει των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεών τους.

3.2. Γεωργοπεριβαλλοντικοί δείκτες στην ανάπτυξη

3.2.1. ΟΟΣΑ

Σημαντικό έργο έχει εκτελεσθεί και στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ. Τούτο κατέστη δυνατό ιδίως χάρη στη βοήθεια που παρείχαν τα κράτη μέλη και οι υπηρεσίες της Επιτροπής. Εντοπίστηκαν 13 θεματικοί τομείς για τους δείκτες: θρεπτικές ουσίες, φυτοφάρμακα, χρήση των υδάτων, χρήση της γης και διατήρηση, ποιότητα του εδάφους, ποιότητα των υδάτων, αέρια θερμοκηπίου, βιοποικιλότητα, οικότοποι άγριων ειδών, γεωργικά τοπία, διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οικονομικοί πόροι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, κοινωνικό-πολιτιστικά θέματα. Επιπλέον, αναπτύχθηκε μια περαιτέρω δέσμη δεικτών που αφορά την κάλυψη και την χρήση της γης.

Στο πλαίσιο των θεματικών αυτών τομέων, επελέγησαν περίπου 30 δείκτες που πρόκειται να αναπτυχθούν βραχυπρόθεσμα, ενώ περισσότεροι από 20 άλλοι δείκτες θα χρειαστούν περαιτέρω επεξεργασία στο άμεσο και εγγύς μέλλον. Ο ΟΟΣΑ έχει

δημιουργήσει δική του βάση δεδομένων αλλά οι περισσότεροι δείκτες θα βασιστούν σε στοιχεία που είναι διαθέσιμα σε εθνικό επίπεδο ή σε νέα στοιχεία που δεν έχουν ακόμα συλλεχθεί. Στην περίπτωση τριών τομέων (θρεπτικές ουσίες, φυτοφάρμακα και αέρια φαινομένου θερμοκηπίου), θεωρείται ότι η συλλογή δεδομένων και η μέτρηση των δεικτών βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο και σε φάση τελειοποίησης. Οι υπόλοιποι τομείς, οι οποίοι απετέλεσαν αντικείμενο εκτεταμένων συζητήσεων σε σύνοδο εργασίας που πραγματοποιήθηκε στο York τον Σεπτέμβριο 1998, πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω.

Η Γραμματεία του ΟΟΣΑ προτίθεται να ζητήσει από τα κράτη μέλη του να παράσχουν, *ad hoc*, τα στοιχεία που λείπουν. Η εργασία αυτή θα διευκολυνθεί με τη τακτική κυκλοφορία ενός ενημερωμένου ερωτηματολογίου.

3.2.2. EUROSTAT

Ως επίσημη στατιστική υπηρεσία της ΕΕ, καθήκον της Eurostat είναι η παροχή των βασικών στατιστικών πληροφοριών που έχει ανάγκη η Επιτροπή. Κατά συνέπεια, από πολλά έτη η Eurostat συλλέγει βασικά στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη γεωργία και χειρίζεται τρία βασικά γεωργικά θέματα: την έρευνα σχετικά με τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, δεδομένα σχετικά με τη ζωική παραγωγή και τη συγκομιδή (συμπεριλαμβανομένων δεδομένων σχετικά με τη χρήση των γεωργικών γαιών) και την γεωργική οικονομική λογιστική, συμπεριλαμβανομένων των τιμών. Περισσότερα στοιχεία σχετικά με τον γεωργικό τομέα είναι διαθέσιμα στο ΔΓΛΠ⁴ που υπάγεται στην ΓΔ Γεωργίας.

Το τρέχον πρόγραμμα εργασίας σχετικά με περιβαλλοντικές στατιστικές και δείκτες, το οποίο βασίζεται στο Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, περιλαμβάνει την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών πλευρών της γεωργίας. Ένα πρώτο βήμα ήταν η όσο το δυνατόν ευρύτερη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων γεωργικών στατιστικών και ερευνών και άλλων άμεσα διαθέσιμων γεωργικών δεδομένων. Προτεραιότητα δόθηκε στους τομείς του ισοζυγίου θρεπτικών ουσιών και της χρήσης φυτοφαρμάκων, στους οποίους καταρτίζονται μέθοδοι και ερευνώνται πηγές δεδομένων.

Μια πρώτη προσπάθεια συγκέντρωσης όλων των διαθέσιμων στοιχείων οδήγησε στη δημοσίευση του εγγράφου «Γεωργία, περιβάλλον, αγροτική ανάπτυξη: στοιχεία και αριθμοί».⁵ Τα θέματα που καλύπτει το έγγραφο αυτό είναι δυναμική της οικονομίας και της απασχόλησης, καλλιεργητικές τάσεις, ειδίκευση, εντατικοποίηση, συγκέντρωση, καλλιέργεια προϊόντων εκτός των ειδών διατροφής, βιολογική γεωργία, γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα, Natura 2000, δασοκομία, ύδωρ, άζωτο, φυτοφάρμακα, κλιματικές αλλαγές, οξύτητα, φυσικό τοπίο, γη και αγροτική ανάπτυξη.

Εξάλλου, στη συνέχεια της ανακοίνωσης της Επιτροπής στο Συμβούλιο σχετικά με τους περιβαλλοντικούς δείκτες και τους «πράσινους» εθνικούς λογαριασμούς⁶, η Eurostat εντόπισε τις βασικές πιέσεις που οι ανθρώπινες δραστηριότητες ασκούν στο

---

⁴ Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης
⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999
⁶ COM(94)670 τελικό

περιβάλλον καθώς και τους δείκτες που είναι απαραίτητοι για να περιγράψουν τις εν λόγω πιέσεις. Τα πρώτα αποτελέσματα, 60 δείκτες πίεσης (εκ των οποίων ορισμένοι έχουν άμεση σχέση με τη γεωργία) που καλύπτουν δέκα τομείς πολιτικής, δημοσιεύτηκαν το 1999. Η δεύτερη έκδοση του δημοσιεύματος αυτού (αναμένεται το 2000) θα εξετάσει λεπτομερέστερα τη συμβολή των διαφόρων τομέων, συμπεριλαμβανομένου του γεωργικού, στις πιέσεις αυτές.

Η Eurostat έχει οργανώσει διάφορα σεμινάρια και κύκλους εργασίας με σκοπό την προώθηση των γεωργοπεριβαλλοντικών εργασιών. Το πιο πρόσφατο, που πραγματοποιήθηκε στην Κοπεγχάγη τον Ιούλιο 1999 σε συνεργασία με την Denmark Statistics, αποσκοπούσε στην βελτίωση των γνώσεων σχετικά με τις επιτελούμενες εργασίες στις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, στα υπουργεία γεωργίας, στην ΕΥΠ και τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Με τη βοήθεια της βάσης δεδομένων για την κάλυψη της γης CORINE, διάφορες υπηρεσίες της Επιτροπής ασχολούνται με την ανάπτυξη ενός δείκτη που να αφορά τη διαφοροποιημένη κάλυψη της γης. Για τις εργασίες αυτές χρησιμοποιήθηκαν διάφορες μέθοδοι συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων προκειμένου να καταστεί λειτουργικός ο δείκτης, καθώς και ανάλυση της μελλοντικής εξέλιξης του δείκτη αυτού⁷.

3.2.3. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος

Οι προτεραιότητες της ΕΥΠ είναι οι ακόλουθες: εκπομπές, απόβλητα, προστασία της φύσης, ποιότητα της ατμόσφαιρας, ύδωρ, θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές, έδαφος, κάλυψη της γης, χημικές ουσίες, θόρυβος, επιπτώσεις στην υγεία. Η ΕΥΠ δεν έχει ασχοληθεί ειδικά με τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες, παρά το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της δουλειάς της σχετικά με τους δείκτες μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον τομέα αυτό.

Η Υπηρεσία δημοσιεύει τακτικά αναλυτική έκθεση σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος, και το 1999 θα δημοσιεύσει την πρώτη ετήσια έκθεσή της σχετικά με τους δείκτες. Στο πλαίσιο της τελευταίας, η γεωργία αποτελεί ξεχωριστό κεφάλαιο στο οποίο αναπτύσσονται και αξιολογούνται επτά διαφορετικοί δείκτες οι οποίοι βασίζονται κυρίως σε διαθέσιμα στοιχεία και αφορούν μακρο-ζητήματα.

Τα Ευρωπαϊκά θεματικά κέντρα (ΕΘΚ) της ΕΥΠ που αφορούν το έδαφος, τη φύση, τη βιοποικιλότητα, το ύδωρ, τα απόβλητα και την κάλυψη της γης προσφέρουν ένα καλό σημείο εκκίνησης για την περαιτέρω ανάπτυξη διαφόρων γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών. Το ΕΘΚ για τη διατήρηση της φύσης της ΕΥΠ ασχολείται επί του παρόντος με την ανάπτυξη ευρωπαϊκού συστήματος πληροφοριών για τη φύση (EUNIS). Στο πλαίσιο πραγματοποιείται και μια ταξινόμηση των οικοτόπων, η οποία θα διαδεχθεί την αντίστοιχη ταξινόμηση της βάσης CORINE.

---

⁷ Η δημοσίευση των αποτελεσμάτων (ΓΔ Γεωργίας/Eurostat/ΚΚΕρ/ΕΥΠ) προβλέπεται στις αρχές του 2000.

3.2.4. *Εργασίες σχετικές με τους δείκτες στο πλαίσιο των κοινοτικών προγραμμάτων έρευνας*

Στο πλαίσιο των προγραμμάτων AIR και FAIR της ΕΕ, έχει πραγματοποιηθεί σημαντική έρευνα όσον αφορά τη σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος. Η συντονισμένη δράση ELISA⁸, που έχει αναληφθεί από το ευρωπαϊκό κέντρο για τη διατήρηση της φύσης, προσπαθεί να καταστήσει συνεπέστερο από εδαφική άποψη το έργο που επιτελείται από τον ΟΟΣΑ. Η δράση ELISA εντόπισε 22 δείκτες κατάστασης που συνδέονταν με το έδαφος, το νερό, την ατμόσφαιρα καθώς και την βιοποικιλότητα και το φυσικό τοπίο. Οι γεωργικές πρακτικές (όπως η χρήση φυτοφαρμάκων, θρεπτικών ουσιών και η εντατική χρήση της γης) και οι δυνατές επιπτώσεις τους περιγράφονται με 12 δείκτες πίεσης. Εξάλλου, δόθηκε έμφαση στη σχέση μεταξύ των δεικτών κατάστασης και πίεσης.

Ένας από τους τομείς με τους οποίους ασχολείται κυρίως η δράση ELISA είναι το φυσικό τοπίο. Τα ήδη διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι είναι αναγκαίο να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των δεικτών για την εκτίμηση των κινήτρων (χρήση της γης για γεωργικές πρακτικές και αγροτικές διαδικασίες) και πολιτικά σημαντικών πτυχών του φυσικού τοπίου. Λόγω του πολύπλοκου χαρακτήρα των κινήτρων καθώς και των λειτουργιών του φυσικού τοπίου είναι πιθανό να καταστούν απαραίτητοι «σύνθετοι» δείκτες οι οποίοι να συνδυάζουν περισσότερα κριτήρια εκτίμησης. Λήφθηκαν υπόψη τέσσερις βασικοί δείκτες για την εκτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος (βιοφυσική καταλληλότητα της χρήσης της γης, ανοικτή έναντι κλειστής προσέγγιση, καταλληλότητα των βασικών πολιτιστικών στοιχείων και γη με αναγνωρισμένη αισθητική ή επιστημονική αξία).

3.3. **Ελλείψεις και προβλήματα**

3.3.1. *Κάλυψη των γεωργοπεριβαλλοντικών θεμάτων στις τρέχουσες εργασίες σχετικά με τους δείκτες*

Αν και έχει αναληφθεί σημαντικό έργο όσον αφορά την ανάπτυξη δεικτών, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλές ελλείψεις. Οι ελλείψεις αυτές παρουσιάζονται σε διάφορα επίπεδα και αφορούν δεδομένα, τη δημιουργία δεικτών και, ιδίως, την ύπαρξη κατάλληλων δεικτών που να αντικατοπτρίζουν κύριες πλευρές της πολιτικής. Είναι, κατά συνέπεια, απαραίτητο να συγκριθεί η «πολιτική» κάλυψη των εργασιών σχετικά με τους δείκτες με τα βασικά θέματα και προβλήματα που αναφέρονται ανωτέρω.

Ο κατωτέρω πίνακας συνοψίζει το πεδίο που καλύπτουν οι γεωργοπεριβαλλοντικοί δείκτες σε διάφορους τομείς για τους οποίους υπάρχουν στοιχεία τουλάχιστον σε εθνικό επίπεδο.⁹ Η διάρθρωση των δεικτών ακολουθεί το γεωργικό πλαίσιο DPSIR που περιγράφεται ανωτέρω. Αναμένεται να γίνουν διαθέσιμα σημαντικά στοιχεία σχετικά με την ανάπτυξη των δεικτών μέσω των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά θα είναι διαφοροποιημένα από εδαφική άποψη

---

⁸ Περιβαλλοντικοί δείκτες για μια αειφόρο γεωργία στην ΕΕ (FAIR-CT97-3446)

⁹ Ο πίνακας αυτός βασίζεται στην επισκόπηση των πραγματοποιούμενων εργασιών στον τομέα των δεικτών που παρουσιάζεται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Τρέχοντες γεωργοπεριβαλλοντικοί δείκτες σε επίπεδο ΕΕ». Ο πίνακας απλώς παρουσιάζει μια γενική εικόνα της τρέχουσας κατάστασης δεδομένου ότι βασίζεται μόνο στα στοιχεία που έχουν δημοσιευτεί.

ανάλογα τόσο με την περιοχή εφαρμογής του προγράμματος όσο και με την κάλυψη των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων. Παρ' όλα αυτά, πρόκειται για μια πλούσια πηγή πληροφοριών σχετικά με τις ωφέλιμες επιπτώσεις των γεωργικών πρακτικών.

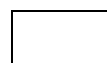
		ΟΟΣΑ έκθεση εκτίμησης προοπτικών	ΕΥΠ (1999 έκθεση για τους δείκτες)	Δείκτες πίεσης Eurostat	(Eurostat) Κοινή δημοσίευση	ΠΑΑ – παρακολούθη ση και αξιολόγηση εφικτή	Όλοι οι τομείς
Παράγοντες και αντιδράσεις που επηρεάζουν τις γεωργικές πρακτικές.	Δημόσια πολιτική						
	Ενδείξεις της αγοράς						
	Τεχνολογία και προϊόντα					εφικτή	
	Συμπεριφορά						
Χαρακτηριστικά γεωργικών πρακτικών	Χρήση εισροών					εφικτή	
	Χρήση γης					εφικτή	
	Διαχείριση					εφικτή	
	Τάσεις					εφικτή	
Επιβλαβείς και ωφέλιμες διαδικασίες	Ρύπανση					εφικτή	
	Εξάντληση πόρων					εφικτή	
	Οφέλη					εφικτή	
Συγκεκριμένη κατάσταση ανά χώρο	Οικότοποι/βιοποικιλότητα					εφικτή	
	Φυσικοί πόροι					εφικτή	
	Φυσικό τοπίο					εφικτή	
Παγκόσμιες επιπτώσεις	Οικότοποι/βιοποικιλότητα						
	Φυσικοί πόροι						
	Ποικιλία φυσικού τοπίου						

Καλή πολιτική κάλυψη

Ασθενής πολιτική κάλυψη

Καθόλου κάλυψη

Είναι προφανές ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις σε πολλά επίπεδα και, ιδίως, όσον αφορά τις επιβλαβείς και ωφέλιμες διαδικασίες και τη συγκεκριμένη κατάσταση ανά χώρο. Περαιτέρω εργασίες είναι επίσης αναγκαίες σχετικά με την ποικιλία των ευρωπαϊκών γεωργο-οικοσυστημάτων.

3.3.2. Δείκτες για την εκτίμηση της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης

Επί του παρόντος, μπορεί να διαμορφωθεί μια επί μέρους δέσμη δεικτών για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην γεωργική πολιτική. Η δέσμη αυτή θα βελτιωθεί και θα συμπληρωθεί με την πάροδο του χρόνου. Ο κατωτέρω πίνακας παρουσιάζει δείκτες οι οποίοι παρουσιάζουν κατά άριστο τρόπο τα βασικά προβλήματα που προκύπτουν από τη σχέση γεωργίας και περιβάλλοντος. Βασίζονται ως επί το πλείστον στις σχετικές εργασίες που εκτελέστηκαν στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ με τη στήριξη της EUROSTAT, της ΕΥΠ, και του ΚΚΕρ. Όλοι οι εν λόγω δείκτες θα πρέπει, κατ' αρχήν, να τεθούν σε λειτουργία βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα, ανάλογα με το αν θα συλλεγούν επαρκή δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού. Οι ανάγκες σε δεδομένα αναφέρονται στην τέταρτη στήλη του πίνακα:

		Δείκτες	Ανάγκες δεδομένων	Βασικές ενέργειες
Παράγοντες και αντιδράσεις που επηρεάζουν τις γεωργικές πρακτικές	Δημόσια πολιτική	Τομέας που καλύπτεται από γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα Περιφ. επίπεδα καλής γεωργικής πρακτικής Περιφ. Επίπεδα περιβαλλοντικών στόχων Περιοχή που περιλαμβάνεται στη διατήρηση της φύσης	Διαθέσιμα σε προγράμματα και εκθέσεις των κρατών μελών για πολλαπλή συμμόρφωση	Συγκέντρωση τοπικών δεδομένων
	Ενδείξεις της αγοράς	Πριμοδότηση βιολογικής παραγωγής	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	
	Τεχνολογία και προσόντα	Επίπεδο κατάρτισης κατόχου γ.ε.		
	Συμπεριφορά	Τομέας βιολογικής γεωργίας	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	
Χαρακτηριστικά γεωργικών πρακτικών	Χρήση εισροών	Μέση κατανάλωση αζωτούχων και φωσφορούχων λιπασμάτων Κατανάλωση φυτοφαρμάκων Ένταση χρήσης ύδατος Χρήση ενέργειας	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	Συλλογή δεδομένων σχετικά με τα ενεργά συστατικά ανά καλλιέργεια Περάτωση της ταξινόμησης του κινδύνου από φυτοφάρμακα
	Χρήση γης	Τοπογραφικές μεταβολές Πρότυπα συγκομιδής/εκτροφής		Ανάγκη ανάπτυξης δεικτών Ανάγκη ενσωμάτωσης EUROFARM και CORINE
	Διαχείριση	*		
	Τάσεις	Εντατικοποίηση/εκτατικοποίηση/ειδίκευση/διαφοροποίηση/περιθωριοποίηση		Ανάγκη ανάπτυξης σαφώς καθορισμένων δεικτών και κατάλληλων πινάκων
Επιβλαβείς και ωφέλιμες γεωργικές διαδικασίες	Ρύπανση	Ισοζύγιο αζώτου στην επιφάνεια του εδάφους Εκπομπές CH4 Μόλυνση του εδάφους από φυτοφάρμακα Μόλυνση των υδάτων (οδηγίες/παρακολούθηση)	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	Ο δείκτης για τη μόλυνση του εδάφους από φυτοφάρμακα πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω
	Εξάντληση πόρων	Αντληση υπογείων υδάτων και πιέσεις που ασκούνται στο ύδωρ Διάβρωση του εδάφους Καταστροφή της κάλυψης της γης Εισαγωγή ειδών με μικρές γενετικές διαφορές	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού Για το ύδωρ, χρειάζονται στοιχεία σχετικά με τις κοίτες ποταμών.	Συντονισμός με την οδηγία πλαίσιο για το ύδωρ Απαιτείται σύνθετος δείκτης για την κάλυψη της γης
	Οφέλη	*Περιοχή μεγάλης φυσικής αξίας, βοσκότοποι, κλπ. Παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας		Απαιτείται περαιτέρω εργασία
Συγκεκριμένη ως προς το χώρο κατάσταση	Τοπικοί οικότοποι/βιοποικιλότητα	Πλούσια πανίδα (πτηνά)	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	Τα πτηνά αποτελούν καλό δείκτη - απαιτείται περισσότερη εργασία σχετικά με τους πίνακες.
	Φυσικοί πόροι	Ποιότητα του εδάφους Νιτρικά άλατα/φυτοφάρμακα στα υπόγεια και επιφανειακά ύδατα Επίπεδα υπογείων υδάτων	Απαιτούνται δεδομένα σε επίπεδο κάτω του εθνικού	
	Φυσικό τοπίο	*		Απαιτείται περαιτέρω εργασία
Παγκόσμιες επιπτώσεις	Οικότοποι και βιοποικιλότητα	*		Απαιτείται συνεκτικός δείκτης
	Φυσικοί πόροι	Συμβολή της γεωργίας στις εκπομπές, στη ρύπανση από νιτρικά άλατα, στη χρήση ύδατος		
	Ποικιλία φυσικού τοπίου	*		Απαιτείται περαιτέρω εργασία ανάπτυξης

Ωστόσο, υπάρχουν τομείς στους οποίους ο καθορισμός λειτουργικών δεικτών εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα (σημειωμένοι με “*”). Αυτό συμβαίνει ιδίως στις ακόλουθες περιπτώσεις: διαχείριση γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ωφέλιμες διαδικασίες, φυσικό τοπίο, παγκόσμιος οικότοπος και βιοποικιλότητα και ποικιλία φυσικού τοπίου. Για τους τομείς αυτούς θα πρέπει να καθοριστούν κατάλληλοι δείκτες βάσει του μεγάλου αριθμού στοιχείων που είναι διαθέσιμα σήμερα. Αν και είναι διαθέσιμα πολλά στοιχεία σχετικά με τους παράγοντες και τις αντιδράσεις που επηρεάζουν τις γεωργικές πρακτικές, πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω ώστε να αποτελέσουν μια πιο πλήρη δέσμη δεικτών. Μέχρι σήμερα, δεν έχει γίνει πολλή δουλειά σχετικά με την παρουσία γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, τόσο όσον αφορά την ηθελημένη διάδοσή τους και την εξάπλωσή τους σε μεγάλη απόσταση. Γενικά, θα πρέπει να δημιουργηθούν επιστημονικά πρότυπα για να καλυφθεί και να επικυρωθεί η βάση των πληροφοριών στις οποίες στηρίζονται οι δείκτες, έτσι ώστε να προωθηθεί μια συνεκτική και κοινή προσέγγιση για την αειφόρο γεωργία.

3.4. Παρακολούθηση της στρατηγικής ενσωμάτωσης για τον γεωργικό τομέα

Ένα βασικό καθήκον κατά τα επόμενα έτη θα είναι η περαιτέρω ανάπτυξη, εκτέλεση και παρακολούθηση της τομεακής στρατηγικής ενσωμάτωσης που κατήρτισε το Συμβούλιο Γεωργίας. Η στρατηγική θέτει σειρά στόχων. Για να εκτιμηθεί το μέτρο στο οποίο επιτυγχάνονται οι στόχοι αυτοί θα είναι σκόπιμο να παρασχεθούν ποσοτικοποιημένα στοιχεία τα οποία να απαντούν στα ακόλουθα βασικά ερωτήματα:

- Τί μέτρα έχουν ληφθεί για να βελτιωθεί η περιβαλλοντική κατάσταση στον γεωργικό τομέα,
- Τί βελτιώσεις παρατηρούνται στις γεωργικές πρακτικές,
- Κατά πόσον έχουν αυξηθεί οι ωφέλιμες περιβαλλοντικές διαδικασίες όπως η διατήρηση των οικοτόπων και μειωθεί οι επιβλαβείς διαδικασίες όπως η ρύπανση,
- Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην κατάσταση του περιβάλλοντος,
- Κατά πόσον έχουν επιτευχθεί συγκεκριμένοι στόχοι.

Όσον αφορά τα μέτρα πολιτικής και τις γεωργικές πρακτικές, η βασική πηγή πληροφοριών θα προκύψει από την παρακολούθηση της αγροτικής ανάπτυξης, της πολιτικής αγοράς και της περιβαλλοντικής πολιτικής. Ωστόσο, η εν λόγω πηγή πληροφοριών θα εξαρτάται από το πεδίο που καλύπτουν οι πολιτικές αυτές και την προθυμία των κρατών μελών να συλλέγουν τις κατάλληλες πληροφορίες. Η δέσμη δεικτών που αναφέρεται ανωτέρω θα μπορούσε να προσαρμοσθεί ώστε να αντιπροσωπεύει τα ευρύτερα προβλήματα της πολιτικής και τους συγκεκριμένους στόχους της. Ένα πλαίσιο παρακολούθησης για περαιτέρω ανάπτυξη παρατίθεται κατωτέρω.

Πλαίσιο δεικτών για τη στρατηγική ενσωμάτωσης του Συμβουλίου Γεωργίας:

Τομέας	Συγκεκριμένοι στόχοι της στρατηγικής	Τι μέτρα λαμβάνονται για να βελτιωθεί η κατάσταση;	Πως έχουν βελτιωθεί οι γεωργικές πρακτικές;	Κατά πόσον έχουν αυξηθεί οι ωφέλιμες και μειωθεί οι επιβλαβείς πρακτικές;	Ποιες είναι οι επιπτώσεις στην κατάσταση του περιβάλλοντος;	Σε ποιο βαθμό έχουν επιτευχθεί οι στόχοι σε παγκόσμιο επίπεδο;
Υδωρ	<ul style="list-style-type: none"> – Πρέπει να μειωθεί η ρύπανση των υπογείων υδάτων και των υδάτων επιφανείας – Πρέπει να μειωθεί η ακατάλληλη χρήση ύδατος για άρδευση – Πρέπει να μειωθεί η απόπλυση νιτρικών και φωσφατικών αλάτων 	Παρακολούθηση προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης· οργανώσεις αγοράς και περιβαλλοντικές πολιτικές		<ul style="list-style-type: none"> – Βελτίωση του ισοζυγίου αζώτου στην επιφάνεια του εδάφους – Μείωση της άντλησης υπογείων υδάτων – Μείωση των πιέσεων που ασκούνται επί του ύδατος 	<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση των νιτρικών αλάτων και φυτοφαρμάκων στο ύδωρ – Βελτίωση του επιπέδου των υπογείων υδάτων 	<ul style="list-style-type: none"> – Αύξηση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας της γεωργικής χρήσης ύδατος – Βελτίωση της συνεισφοράς της γεωργίας στην ποιότητα του ύδατος.
Αγρο-χημικές ουσίες	<ul style="list-style-type: none"> – Πρέπει να μειωθούν οι κίνδυνοι για το περιβάλλον που οφείλονται στη χρήση φυτοφαρμάκων 			<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση της μόλυνσης του εδάφους από φυτοφάρμακα 	<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση φυτοφαρμάκων στο ύδωρ – Πλουσιότερη πανίδα 	<ul style="list-style-type: none"> – Αύξηση/διατήρηση της ποικιλίας ζωικών ειδών – Βελτίωση της συνεισφοράς της γεωργίας στην ποιότητα του ύδατος. – Αύξηση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας της χρήσης φυτοφαρμάκων
Χρήση γης και έδαφος	<ul style="list-style-type: none"> – Πρέπει να μειωθεί η υποβάθμιση του εδάφους που οφείλεται σε φυσικές, χημικές και βιολογικές πιέσεις – Πρέπει να μειωθεί η διάβρωση και να προωθηθούν κατάλληλα γεωργικά συστήματα 			<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση της διάβρωσης του εδάφους – Βελτίωση του ισοζυγίου αζώτου στην επιφάνεια του εδάφους – Μείωση της καταστροφής της κάλυψης του εδάφους 	<ul style="list-style-type: none"> – Βελτίωση της ποιότητας του εδάφους 	<ul style="list-style-type: none"> – Αύξηση/διατήρηση των οικοτόπων και της ποικιλίας ζωικών ειδών – Αύξηση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας της χρήσης γης
Κλιματικές αλλαγές	<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση CH₄, N₂O και άλλων αερίων θερμοκηπίου – Πρέπει να αυξηθεί η παραγωγή άλλων προϊόντων εκτός των ειδών διατροφής – Πρέπει να ενθαρρυνθεί η χρήση ανανεώσιμης ενέργειας από βιομάζα και βιοκαύσιμα 			<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση των εκπομπών CH₄ 	<ul style="list-style-type: none"> – Αύξηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές 	<ul style="list-style-type: none"> – Μείωση της συνεισφοράς της γεωργίας στα αέρια θερμοκηπίου – Αύξηση των βιοκαυσίμων σε σχέση με τη συνολική κατανάλωση ενέργειας – Αύξηση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας
Φυσικό τοπίο και βιοποικιλότητα	<ul style="list-style-type: none"> – Πρέπει να διατηρηθούν το φυσικό τοπίο, οι οικοτόποι και η βιοικιότητα – Διατήρηση του γενετικού υλικού καλλιεργειών και κατοικίδιων ζώων 			<ul style="list-style-type: none"> – Καταστροφή της κάλυψης γης – Αύξηση της γεωργικής γενετικής ποικιλομορφίας – Διατήρηση ημι-φυσικών οικοτόπων 	<ul style="list-style-type: none"> – Διατήρηση φυσικών τοπίων μεγάλης φυσικής και πολιτιστικής αξίας – Πλούτος πανίδας (δείκτης που βασίζεται στα πτηνά) 	<ul style="list-style-type: none"> – Διατήρηση του πλούτου και της ποικιλίας του φυσικού τοπίου – Διατήρηση/αύξηση της βιοποικιλότητας

4. ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

Είναι απαραίτητο να αναληφθούν διάφορες σημαντικές ενέργειες για να εξασφαλισθεί η πλήρης εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών. Οι ενέργειες αυτές, οι οποίες θα συμβάλουν ιδιαίτερα στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση της στρατηγικής του Συμβουλίου, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής: βελτίωση και θέση σε λειτουργία των υφιστάμενων δεικτών, βελτίωση των δυνατοτήτων συλλογής πληροφοριών, ανάπτυξη των προσεγγίσεων που αφορούν τους δείκτες (αποτελεσματικότητα περιβαλλοντικών μέτρων και ταξινόμηση των γεωργοοικοσυστημάτων) και, τέλος, βελτίωση της επικοινωνίας σχετικά με γεωργοπεριβαλλοντικά θέματα.

4.1. Περαιτέρω ανάπτυξη της δέσμης δεικτών

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να γίνει είναι να συμπληρωθεί η δέσμη των δεικτών ενσωμάτωσης για τη γεωργία, ιδίως στις περιπτώσεις που οι δείκτες δεν είναι σαφώς καθορισμένοι ή λείπουν ολόκληρες σειρές δεδομένων. Η εργασία αυτή θα πρέπει να βασισθεί στο συνεχιζόμενο έργο του ΟΟΣΑ και να επικυρωθεί με ενέργειες στο πλαίσιο άλλων οργανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, θα πρέπει να συνοδεύεται από την ανάπτυξη κοινωνικών και οικονομικών δεικτών ώστε να υπάρχει μια πλήρης εικόνα της αιφόρου γεωργίας και, εφόσον είναι αναγκαίο, από την ανάπτυξη μεθόδων και δεικτών με σκοπό την εκτίμηση των ευρύτερων διεθνών επιπτώσεων της ΚΑΠ, ιδίως όσον αφορά τη διεύρυνση και τις αναπτυσσόμενες χώρες.

4.2. Μια μακροπρόθεσμη στρατηγική σχετικά με τις ανάγκες δεδομένων

Η ποιότητα των δεικτών θα εξαρτηθεί από την ποιότητα των διαθέσιμων στατιστικών. Ωστόσο, η συλλογή στατιστικών στοιχείων παραμένει μια επίπονη διαδικασία από οικονομική και διοικητική άποψη, η οποία μπορεί να εκτείνεται σε μεγάλο χρονικό διάστημα, ιδίως στον τομέα της γεωργίας. Αν και η ανάπτυξη των δεικτών μπορεί να βασισθεί εν μέρει σε υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία, δεν θα πρέπει να εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των δεδομένων. Η οικονομική πλευρά της διαδικασίας συλλογής δεδομένων αποτελεί οπωσδήποτε σημαντικό παράγοντα, αλλά δεν θα πρέπει να εμποδίζει ούτε τον προσδιορισμό του κατάλληλου γεωγραφικού επιπέδου για τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες, ούτε και την επισήμανση σχετικών περιβαλλοντικών θεμάτων. Για να παρασχεθεί κατάλληλη στατιστική βάση για τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες θα πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ των διαθέσιμων δεδομένων και της συλλογής νέων στοιχείων.

Όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων, το πρώτο βήμα συνίσταται στην καλύτερη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων στοιχείων, εφόσον δεν έχουν χρησιμοποιηθεί κατά τρόπο εξαντλητικό. Για παράδειγμα, υπάρχει περιθώριο να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω τα αποτελέσματα της έρευνας της Eurostat

σχετικά με τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, καθώς και οι στατιστικές και τα ισοζύγια της γεωργικής παραγωγής και η περιφερειακή βάση δεδομένων. Το κοινό δημοσίευμα «Γεωργία, περιβάλλον, αγροτική ανάπτυξη: στοιχεία και αριθμοί»¹⁰, αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, αλλά οι πρωτοβουλίες αυτού του είδους πρέπει να συνεχισθούν και να ενισχυθούν σε συνεργασία με τους παραγωγούς και τους χρήστες των στατιστικών στοιχείων.

Προκειμένου να προωθήσει την ανάπτυξη των δεικτών, η Eurostat θα συγκεντρώσει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες από τοπικές μελέτες (επίπεδο κατώτερο του περιφερειακού) ή από εθνικές ή περιφερειακές έρευνες – εφόσον υπάρχουν – σχετικά με τις γεωργικές πρακτικές, το φυσικό τοπίο και τις μεταβολές του και την αγροτική ανάπτυξη. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν συνοπτικά τα διαθέσιμα στοιχεία, οι χρησιμοποιούμενες μέθοδοι και οι δυνατότητες ευρύτερης χρήσης και παρακολούθησης στο μέλλον.

Βάσει αυτής της συνοπτικής παρουσίασης των υπαρχόντων στοιχείων και δεικτών, θα προταθούν νέοι δείκτες που θα αφορούν περιβαλλοντικές πτυχές της γεωργίας. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στις καλές γεωργικές πρακτικές, στο φυσικό τοπίο και τις μεταβολές του και στην αγροτική ανάπτυξη σε περιφερειακό ή κατώτερο επίπεδο.

Ένα σημαντικό αναμενόμενο αποτέλεσμα είναι ότι θα προταθεί η ανάπτυξη περαιτέρω μεταβλητών στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συστήματος γεωργικών στατιστικών. Τούτο θα συνεπάγεται συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά με τον τρόπο συλλογής (μεθοδολογία, χρήση υπαρχουσών ερευνών ή/και εισαγωγή νέων μέσων συλλογής δεδομένων).

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν καλύτερα και οι άλλες πηγές πληροφοριών όπως οι γεωγραφικές βάσεις δεδομένων υπό τη διαχείριση του Κοινού Κέντρου Ερευνών και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Περιβάλλοντος, η βάση δεδομένων CORINE σχετικά με την κάλυψη της γης και το Δίκτυο γεωργικής λογιστικής πληροφόρησης (ΔΓΛΠ). Οι πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη μέσω των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης και σαν αποτέλεσμα άλλων απαιτήσεων ενημέρωσης θα συμβάλουν σημαντικά στην αύξηση των γνώσεων σχετικά με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που αφορούν το χώρο. Αν η πληροφορία αυτές διαβιβάζονται με κατάλληλη μορφή, θα μπορούσε να δημιουργηθεί μια βάση δεδομένων η οποία να καλύπτει τόσο τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά όσο και τους ορισμούς των καλών γεωργικών πρακτικών. Εξάλλου, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τη χρήση του κανονισμού περί κοινών κανόνων.

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή προτείνει να καθιερωθεί η χρήση των υφιστάμενων πηγών πληροφοριών και να εντοπισθούν οι μελλοντικές ανάγκες. Τούτο θα μπορούσε να λάβει τη μορφή ανακοίνωσης στο Συμβούλιο «Ανάγκες

---

¹⁰

Συντάχθηκε με συνεργασία της EUROSTAT, της ΓΔ Γεωργίας και της ΓΔ Περιβάλλοντος

πληροφόρησης για την αειφόρο γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη: στατιστικές ανάγκες για να εκτιμηθεί η ολοκλήρωση της γεωργικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής» και θα κάλυπτε τα ακόλουθα θέματα:

- βελτίωση της ισχύουσας μεθόδου συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων,
- εντοπισμός κοινών προτεραιοτήτων ως προς τον γεωργοπεριβαλλοντικό δείκτη,
- βελτίωση της συνέργιας μεταξύ της Επιτροπής και της ΕΥΠ. Στις αρχές του 1999, η ΕΥΠ και Οι υπηρεσίες της Επιτροπής διοργάνωσαν κοινό σεμινάριο σχετικά με τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω συνεργασία,
- βελτίωση της χρησιμοποίησης δεδομένων και δεικτών που έχουν αναπτυχθεί από τα κράτη μέλη. Οι συνεισφορές των κρατών μελών στον ΟΟΣΑ αναδεικνύουν τον πλούτο και την ποικιλία των δεικτών και των στατιστικών σε εθνικό επίπεδο. Το βασικό πρόβλημα είναι η συγκέντρωσή τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο και η διευκόλυνση των ανταλλαγών βέλτιστων πρακτικών,
- επισήμανση νέων αναγκών.

Η ευρεία κατανόηση των διαθέσιμων επί του παρόντος στοιχείων και των μελλοντικών αναγκών θα έδινε στην ΕΕ μια μακροπρόθεσμη εικόνα της ανάπτυξης των στατιστικών πληροφοριών στον γεωργοπεριβαλλοντικό τομέα.

4.3. Ανάπτυξη δεικτών περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας

Οι δείκτες περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας μπορούν να παράσχουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις μακροπρόθεσμες τάσεις καθώς και με τη σχέση μεταξύ παραγωγής και των συνδεδεμένων με αυτήν περιβαλλοντικών δαπανών και αποτελεσμάτων. Μπορούν να υποδείξουν ποιες πρακτικές θα μπορούσαν καλύτερα να συμβάλουν στην επίτευξη γενικών περιβαλλοντικών στόχων και, φυσικά, ποιες είναι οι πιο επιβλαβείς. Στο άμεσο ή το εγγύς μέλλον, η ικανότητα της Ευρώπης να συνδυάζει υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής ποιότητας και σημαντική παραγωγή τροφίμων θα εξαρτηθεί από τη μείωση των περιβαλλοντικών δαπανών της γεωργικής παραγωγής. Κατά συνέπεια, οι δείκτες περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας θα βοηθήσουν να υπογραμμισθεί ο σημαντικός ρόλος τόσο της τεχνολογίας όσο και των παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής στο πλαίσιο της αειφόρου γεωργίας. Προς το παρόν δεν έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος στον τομέα αυτό ο οποίος απαιτεί μεγαλύτερη προσοχή και, ενδεχομένως, περισσότερους πόρους.

4.4. Χρήση του φυσικού τοπίου για την ταξινόμηση των ευρωπαϊκών γεωργο-οικοσυστημάτων

Το φυσικό τοπίο επιτρέπει να κατανοηθούν καλύτερα τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του χώρου και η φύση της αλληλεπίδρασης των γεωργικών πρακτικών και του περιβάλλοντος¹¹. Το φυσικό τοπίο, σε συνδυασμό με γεωγραφικά διαφοροποιημένα στοιχεία σχετικά με τα κίνητρα και την κατάσταση του περιβάλλοντος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν βάση για να περιγραφεί με σχετικά απλό τρόπο η ισορροπία μεταξύ της γεωργικής δραστηριότητας και του οικοσυστήματος του οποίου αποτελεί μέρος. Ένα τέτοιο σύστημα θα επέτρεπε στους αρμόδιους για τη χάραξη πολιτικής να εντοπίζουν τις ευάλωτες ή απειλούμενες περιοχές και να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα, καθώς και να κατανοούν καλύτερα το είδος του κινδύνου ή του προβλήματος. Παρόμοιες ενέργειες έχουν ήδη αναληφθεί από ορισμένα κράτη μέλη και θα μπορούσαν να επεκταθούν σε κοινοτικό επίπεδο. Ένα τέτοιο σύστημα θα επεδίωκε να στηριχθεί στις εργασίες ταξινόμησης των κρατών μελών προκειμένου να είναι σε θέση να παρουσιάσει τις πληροφορίες κατά τρόπο σαφή και συνεκτικό. Από άποψη πολιτικής, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν – άνισα κατανεμημένα – τουλάχιστον πέντε είδη φυσικού τοπίου:

- φυσικά τοπία υψηλής φυσικής και πολιτιστικής αξίας που απειλούνται από την εντατικοποίηση της γεωργίας και στα οποία η ποιότητα του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την επιβολή αυστηρών περιορισμών στις γεωργικές δραστηριότητες,
- εξαρτώμενα από τη γεωργία φυσικά τοπία υψηλής φυσικής και πολιτιστικής αξίας που απειλούνται από την περιθωριοποίηση της γεωργίας και στα οποία η γεωργία συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- φυσικά τοπία που χαρακτηρίζονται από γεωργικές δραστηριότητες με μικρές εισροές, χαμηλό επίπεδο ρύπανσης και εξάντλησης των πόρων καθώς και από την ανάδειξη οικοτόπων και βιοποικιλότητας,
- φυσικά τοπία που χαρακτηρίζονται από εντατικές ή εκτατικές καλές γεωργικές πρακτικές και ισορροπημένη σχέση με τη γη που οδηγούν στη διατήρηση των φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και των ημι-φυσικών οικοσυστημάτων,
- φυσικά τοπία που χαρακτηρίζονται από υπερεκμετάλλευση, ρύπανση και εξάντληση των πόρων που οδηγούν σε υποβάθμιση των φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και των ημι-φυσικών οικοσυστημάτων.

Μεσομακροπρόθεσμα, η ανάπτυξη ενός τέτοιου συστήματος θα αποτελούσε ένα αποτελεσματικό μέσο τόσο για την παροχή πληροφοριών στους αρμόδιους για

---

¹¹ ΟΟΣΑ, COM/AGR/CA/ENV/EPOC(98) 136.

την πολιτική όσο και για να γίνει προφανής στο ευρύ κοινό η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στη γεωργική πολιτική.

4.5. Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τα γεωργοπεριβαλλοντικά προβλήματα

Η ανάπτυξη των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία για να προωθηθεί η ευαισθητοποίηση των πολιτών τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές. Πέραν της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, ο πολυλειτουργικός ρόλος της γεωργίας και η ανάπτυξη δημόσιων περιβαλλοντικών υπηρεσιών θα βοηθήσουν σημαντικά στη διασφάλιση της βιωσιμότητας πολλών αγροτικών περιοχών. Κατά συνέπεια, η κοινωνία γενικότερα πρέπει να κατανοήσει τα προβλήματα που υπάρχουν και, ιδίως, να αντιληφθεί την ποιότητα και την ποικιλία της ευρωπαϊκής υπαίθρου.

Ο ρόλος της γεωργίας στη διατήρηση του φυσικού τοπίου και του ημι-φυσικού αγροτικού περιβάλλοντος εμφανίζεται ολοένα και συχνότερα στις διάφορες πρωτοβουλίες όπως η ευρωπαϊκή σύμβαση για το φυσικό τοπίο (ELC) και η πανευρωπαϊκή στρατηγική για την ποικιλία των βιολογικών ειδών (PEBLDS). Η διαφοροποίηση ανάλογα με τον χώρο των γεωργικών δραστηριοτήτων συμπίπτει με τις αυξανόμενες ανησυχίες σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα του φυσικού τοπίου σε καθαρά τοπικό επίπεδο, οι οποίες παρουσιάζονται στο τοπικό πρόγραμμα δράσης 21.

Ένα σημαντικό επίτευγμα κατά τα επόμενα έτη θα είναι να εξασφαλισθεί ότι η ανάπτυξη γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών συμπληρώνει ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες όπως οι ELC και PEBLDS. Είναι επίσης σημαντικό να χρησιμοποιούνται οι δείκτες που αναπτύσσονται για τη βελτίωση της διάδοσης και της διαφάνειας των πολιτικών της ΕΕ. Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για αυξημένη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανισμών και ομάδων γεωργών. Είναι επίσης αναγκαίο να ενημερωθούν σωστά - και κατά τρόπο κατανοητό - οι ευρωπαίοι πολίτες σχετικά με τη μεταβαλλόμενη σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος. Σχετικά με το θέμα αυτό, θα πρέπει να αναπτυχθούν δείκτες επί αποδεδειγμένης επιστημονικής βάσης οι οποίοι να αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικές ανησυχίες των ενδιαφερόμενων ομάδων και της κοινωνίας γενικότερα. Οι εν λόγω πολίτες και ομάδες, από την πλευρά τους, πρέπει να έχουν τη βεβαιότητα ότι οι επιστημονικές γνώσεις είναι όντως ενσωματωμένες στους δείκτες.

4.6. Ανάπτυξη ειδικών «συνοπτικών» δεικτών για τη γεωργία

Ένας τρόπος μετάδοσης των γενικών τάσεων στο ευρύ κοινό και στους αρμόδιους για τη χάραξη πολιτικών είναι η ανάπτυξη μιας χωριστής, περιορισμένης επί μέρους δέσμης «συνοπτικών» δεικτών για τον τομέα. Αν και μια περιορισμένη δέσμη δεικτών δεν μπορεί να εκφράσει την περίπλοκη σχέση μεταξύ γεωργίας και περιβάλλοντος, μπορεί να παράσχει ορισμένα στοιχεία σχετικά με ουσιαστικά ζητήματα αν οι δείκτες έχουν επιλεγεί κατά τρόπο ισορροπημένο. Ένα παράδειγμα δέσμης συνοπτικών δεικτών για διάφορα ασικά γεωργοπεριβαλλοντικά προβλήματα παρουσιάζεται κατωτέρω:

	Βασικό πρόβλημα	Πιθανός συνοπτικός δείκτης
Παράγοντες και αντιδράσεις που επηρεάζουν τις γεωργικές πρακτικές	Ανάδειξη πέραν της καλής γεωργικής πρακτικής	Δαπάνες/περιοχή για γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα
Γεωργικές πρακτικές	Ορθολογική χρήση εισροών	Κίνδυνος χρήσης φυτοφαρμάκων (ολοκληρωμένη καταπολέμηση ζιζανίων)
Επιβλαβείς και ωφέλιμες διαδικασίες	Τα οφέλη υπερβαίνουν κατά πολύ τις επιβλαβείς συνέπειες	Ισοζύγιο αζώτου
Κατάσταση συγκεκριμένου χώρου	Υγεία οικοσυστήματος	Είδη πτηνών σε γεωργικές εκτάσεις
Παγκόσμια περιβαλλοντική επίπτωση	Πλούτος οικοσυστήματος	Ποικιλία φυσικού τοπίου

Συγκριτικά με τα συνεκτικά συστήματα δεικτών που παρουσιάζονται ανωτέρω, ένας σύντομος κατάλογος συνοπτικών δεικτών αυτού του είδους θα πρέπει να χρησιμοποιείται με προσοχή και αποκλειστικά για το σκοπό για τον οποίο προορίζεται, ήτοι για να υποδεικνύει στο κοινό ορισμένες γενικές τάσεις που χαρακτηρίζουν την γεωργοπεριβαλλοντική σχέση, ιδίως σε κατώτερο του εθνικού επίπεδο. Κατά συνέπεια, κατά την παρουσίαση μιας τόσο περιορισμένης δέσμης θα πρέπει να τονίζεται το γεγονός ότι δεν παρέχει πλήρη εικόνα της σχέσης αυτής.

Για τους λόγους αυτούς προτείνεται να εξετασθεί η σκοπιμότητα δημιουργίας μιας πρώτης σειράς συνοπτικών δεικτών προτού να ληφθεί απόφαση σχετικά με τις δυνατότητες μακροπρόθεσμης ανάπτυξής τους. Όσον αφορά την ασφάλεια των τροφίμων, άλλοι γεωργικοί δείκτες θα μπορούσαν να αφορούν τις γεωργικές και άλλες ουσίες που μολύνουν τα τρόφιμα ή την ποιότητα του ύδατος κατά την άντληση. Στον τομέα της βιοποικιλότητας, άλλοι δείκτες οι οποίοι εκφράζουν την βιοποικιλότητα του εδάφους αντικατοπτρίζουν αποτελεσματικά τις ραγδαίες μεταβολές.

4.7. Χρονοδιάγραμμα

Ο ρυθμός ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών ζητημάτων στον γεωργικό τομέα θα εξαρτηθεί κυρίως από την εκτέλεση του Προγράμματος Δράσης 2000. Ωστόσο, το χρονοδιάγραμμα για την ανάπτυξη δεικτών μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

	Ενέργεια	Χρονοδιάγραμμα	Κύρια σημεία
Δράση 1	Περαιτέρω ανάπτυξη δέσμης γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών	Υπό εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> - Περάτωση αναλύσεων ΟΟΣΑ - Περίληψη ενδιάμεσης έκθεσης 2004
Δράση 2	Ανακοίνωση σχετικά με την ανάγκη στατιστικών πληροφοριών	Τέλος 2000, ανάλογα με την ύπαρξη διαθέσιμων στοιχείων στα κράτη μέλη	<ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη δεικτών αειφόρου ανάπτυξης 2003
Δράση 3	Δείκτες περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας	Υπό εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> - Πρώτη αναθεώρηση τέλος 2000 - Πρώτη δέσμη δεικτών 2003
Δράση 4	Ταξινόμηση γεωργοπεριβαλλοντικών συστημάτων	Ανάπτυξη πλήρους συστήματος εντός του 2006	<ul style="list-style-type: none"> - Εντοπισμός μεταβλητών για κάλυψη/χρήση γης στα μέσα 2000 - Ανάπτυξη συστήματος ταξινόμησης εντός του 2003
Δράση 5	Βελτίωση της επικοινωνίας και συμπληρωματικότητα με άλλες πρωτοβουλίες	Υπό εκτέλεση	<ul style="list-style-type: none"> - Υποβολή ανακοίνωσης στο Κοινοβούλιο
Δράση 6	Συνοπτικοί γεωργικοί δείκτες	Υπό εκτέλεση	-